

HUKUKİ AÇIDAN İLAVE GÜMRÜK VERGİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

A Legal Evaluation of Additional Customs Duty

Arş. Gör. Metin GÜZEŞ *

Arş. Gör. Zeynep Sena ÖZAYDIN **

Dr. Öğr. Üyesi Muhammet DURDU ***

Prof. Dr. Ümit Süleyman ÜSTÜN ****

ÖZET

Genel olarak, gümrük vergilerinin yanında dış ticarete müdahale edebilmek adına yürütme organına tanınan yetkiye dayanılarak konulan mali yükümlülükler ilave gümrük vergileri (İGV) olarak adlandırılmaktadır. İGV, ülkelerin ithalat rejiminin bir unsuru ve korumacı politikaların bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. İGV'lerin

* Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Mali Hukuk ABD., e-mail: metin.guzes@gop.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8139-8705.

** Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Mali Hukuk ABD., e-mail: zeynep.acar@selcuk.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3029-3062.

*** Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Mali Hukuk ABD., e-mail: mdurdu@erbakan.edu.tr, ORCID: 0000-0003-4912-4410.

**** Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Mali Hukuk ABD., e-mail: sus-tun@selcuk.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0710-3312.

Makale Geliş Tarihi: 31.07.2025

Makale Kabul Tarihi: 18.09.2025

⇒ **Atıf Şekli:** Metin Güzeş vd., "Hukuki Açidan İlave Gümrük Vergisinin Değerlendirilmesi", Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 20/2 (2025), 1423-1476

⇒ Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) lisansı ile lisanslanmıştır.

yasal temelleri çok sayıda düzenlemeye dayandırılmıştır. Bunun yanında ithalat rejimine yönelik yasal düzenlemeler de varlığını sürdürmektedir. Bununla birlikte gümrük vergileri, ithalat ile bağlantılı olarak uygulanan diğer vergi ve harçlar ile dâhili vergiler Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) içtihiadında önemli bir yer tutmaktadır. Bu makalede ilk başta İGV'nin kavramsal sınırları incelenerek olup kanuni dayanakları ve uygulama çerçevesinden bahsedilecektir. Ardından Dünya Ticaret Örgütü'nün bu konudaki önemi ve seçilmiş içtihiatlarından bahsedilecektir. Son olarak yasal düzenlemeler ve içtihiatlar kapsamında İGV'nin yasallık ilkesi bağlamında çelişkileri ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: İlave Gümrük Vergileri, Dünya Ticaret Örgütü, Yasallık İlkesi, Gümrük Vergileri, İthalat Rejimi

ARSTRACT

The term “Additional Customs Duties” (ACD) refers to financial charges, distinct from ordinary customs duties, which are levied by the executive branch under specific statutory powers to intervene in foreign trade. The additional customs duty has emerged as a component of the import regime of countries and as a consequence of protectionist policies. Therefore, it is crucial to define ACDs and ascertain their legal status. The legal foundations of ACDs are based on a substantial corpus of regulations. Furthermore, legal regulations pertaining to the import regime remain in force. Nevertheless, customs duties, other taxes and duties imposed in connection with imports, as well as internal taxes, play a significant role in the jurisprudence of the World Trade Organization (WTO). This article will first examine the conceptual boundaries of additional customs duties, noting their legal basis and implementation framework. It will then discuss the importance and selected case law of the World Trade Organization. Finally, it will examine the potential contradictions of additional customs duties in the context of the principle of legality, based on an analysis of legal regulations and case law.

Key Words: Additional Customs Duties, World Trade Organization, Legality Principle, Customs Duties, Import Regime

EXTENDED ARSTRACT

The term “Additional Customs Duties” (ACD) refers to financial charges, distinct from ordinary customs duties, which are levied by the executive branch under specific statutory powers to intervene

in foreign trade. The additional customs duty has emerged as a component of the import regime of countries and as a consequence of protectionist policies.

In Turkey, ACDs were first implemented in the textile and ready-to-wear sectors through Council of Ministers Decision No. 2011/2203. Initially, the Council of Ministers held the authority to impose these duties; however, following the adoption of the Presidential Government System, this authority was transferred to the President. Consequently, ACDs are now authorized through Presidential Decisions.

The implementation of ACDs is fundamentally guided by national interest, leading to significant divergence in their application across different jurisdictions. The legal foundation for these duties derives from various regulatory frameworks, and the legal structure governing import regimes continues to evolve.

Within the World Trade Organization (WTO) framework, customs duties—alongside other import-related taxes, fees, and domestic taxes—occupy a significant position in the organization’s jurisprudence. Established in 1995, the WTO aims to regulate international trade, reduce trade barriers, and facilitate dispute resolution among member states. A core function of the WTO is ensuring the implementation of trade agreements ratified by member countries and adjudicating related disputes. The WTO’s Dispute Settlement Body (DSB) plays a pivotal role in this process.

The WTO’s dispute settlement mechanism, originally based on principles established during the General Agreement on Tariffs and Trade (GATT) era, was significantly strengthened and formalized through the Marrakesh Agreement—the WTO’s foundational charter. The rulings issued through this mechanism not only shape global trade norms but also monitor member states trade policies and practices. These decisions are legally binding, requiring member compliance.

WTO dispute settlement rulings serve two primary functions: first, they clarify member states legal obligations; second, they require corrective actions to remedy identified violations. This article examines the nature, binding force, and implementation processes of WTO decisions, and assesses their implications for member states.

Presidential Decision No. 3351 states that ACDs were imposed based on five legal provisions. A detailed examination of both the Decision’s content and its legal foundations is essential. Notably, no explicit constitutional or statutory provision directly establishes the

legal basis for these duties. Consequently, this issue must be evaluated within the framework of existing legal instruments.

Three primary legal interpretations are commonly advanced. These interpretations regard ACDs either as “tax-like financial obligations” or as “additional financial obligations,” with corresponding legal conclusions. The constitutional basis for these interpretations derives from Articles 73(4) and 167(2). Article 73(4) grants the President limited authority to modify taxes, fees, and similar financial obligations, while Article 167(2) provides broader authority to impose additional financial obligations related to foreign trade. The Council of State has affirmed in multiple decisions that imposing ACDs constitutes a “change in the rate” of existing customs duties.

This article will first examine the conceptual boundaries of additional customs duties, noting their legal basis and implementation framework. It will then discuss the importance and selected case law of the WTO. Finally, it will examine the potential contradictions of additional customs duties in the context of the principle of legality, based on an analysis of legal regulations and case law.

GİRİŞ

İlave gümrük vergileri (İGV), ülkelerin ithalat rejiminin bir unsuru ve korumacı politikaların bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle COVID-19 (yeni Koronavirüs Hastalığı- SARS-CoV-2) pandemisi¹ ile birlikte İGV ülkelerin daha fazla kullandığı bir araç haline gelmiştir.

¹ “İnsan türünün başına gelebilecek en büyük musibetlerden biri olan COVID-19 (Yeni Koronavirüs Hastalığı - SARS-CoV-2) pandemisinin izinin ilk tespit edildiği 17 Kasım 2019 tarihidir. Çin Hükümeti sağlık otoritelerince Vuhan’da 31 aralık 2019 tarihinde düzinelerce enfekte olmuş vakaları tedavi ettiğini doğrulamıştır. Dünya genelinde hemen hemen bütün ülkelere sirayet etmiştir. İnsan türünü derinden etkileyen bu salgın ilk olarak kamu sağlığına büyük bir tehdit oluşturmuştur. İkinci olarak insan türünün başına büyük bir sağlık probleminin getirmesinin yanında pandemiyle mücadele eden ülkelerin ekonomisini çok ciddi bir şekilde sarsmaya devam etmektedir. Ekonomik alanda alışılmadık tedbirler alınmaya başlanmıştır. Devletlerin en büyük gelir kalemi olan vergi alanında da sürekli güncellenen tedbirler yürürlüğe konmaya devam etmektedir”

Bkz. Metin Güzeş, “Covid-19 Pandemi Döneminde Vergisel Düzenlemeler Türkiye Almanya ve Amerika Birleşik Devletleri”. Koronavirüs Döneminde Güncel Hukuki Meseleler Sempozyumu, (İstanbul: 2020) (Özet bildirisi).

Genel olarak, gümrük vergilerinin yanında dış ticarete müdahale edebilmek adına yürütme organına tanınan yetkiye dayanılarak konulan mali yükümlülükler, İGV olarak ifade edilebilir.

İlave gümrük vergileri, Türkiye’de ilk olarak 2011 yılında tekstil ve hazır giyim sektörlerinde uygulamaya konulmuştur². Türkiye’nin ekseriyetle sanayi sektörüne yönelik bu korumacı aracı kullanmaya devam ettiği görülmektedir. Bu korumacı araç COVID-19 (Yeni Koronavirüs Hastalığı- SARS-CoV-2) salgını ile birlikte binlerce ürüne ilave gümrük vergileri getirilerek daha sık kullanılmaya başlanmıştır. İlave gümrük vergileri uygulamaları her ülkenin gümrük rejimine özel olarak farklı kavramsal çerçevede karşımıza çıkmakta ve bu husus uluslararası vergi hukuku kapsamında uyumsuzluklara konu olabilmektedir. Dolayısıyla ilave gümrük vergilerinin tanımlanması ve hukuki niteliğinin tespiti büyük önem taşımaktadır.

31.12.2020 tarihli 31351 (3. Mükerrer) sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Cumhurbaşkanlığı Kararı ile ilave gümrük vergileri hakkında daha önce çıkarılan 22 Bakanlar Kurulu kararı ile 13 Cumhurbaşkanlığı kararı yürürlükten kaldırılarak bütün ilave gümrük vergileri tek çatı altında toplanmıştır.

Bahsedilen 3351 sayılı kararda belirtildiği üzere ilave gümrük vergilerinin yasal temelleri çok sayıda düzenlemeye dayandırılmıştır. Bunun yanında ithalat rejimine yönelik yasal düzenlemeler de varlığını sürdürmektedir.

Çok sayıda mevzuat düzenlemesini de dikkate aldığımızda yasal düzenlemelerdeki çelişkilerden dolayı vergi hukukunun anayasal ilkelerinden olan yasallık ilkesi bağlamında incelenmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada öncelikle ilave gümrük vergilerinin kavramsal sınırları incelenecek olup sırasıyla kanuni dayanakları, uygulama çerçevesi incelendikten sonra, Dünya Ticaret Örgütü’nün bu konudaki önemi ve seçilmiş içtihatlarından bahsedildikten sonra, ilave gümrük vergileri yasallık ilkesi bağlamında değerlendirilecektir.

I. İLAVE GÜMRÜK VERGİSİ’NİN GÜNCEL NİCELİKSEL DURUMU VE KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

² RG: 15.9.2011-2011/2203.

Korumacı politikaların önemli araçlarından birisi olan ilave gümrük vergilerini tanımlamak istediğimizde her ülkenin gümrük rejimine özel olarak farklı kavramsal çerçeveleri karşımıza çıkmaktadır. Ancak genel olarak gümrük vergilerinin yanında dış ticarete müdahale edebilmek adına yürütme organına tanınan yetkiye dayanılarak konulan mali yükümlülükler ilave gümrük vergileri olarak adlandırılabilir. Her ülke³ ilave gümrük vergilerini kendi çıkarlarına göre şekillendirerek yürürlüğe koymaktadır.

³ Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde Başkan, İGV çıkarmak için şu yasal düzenlemelere dayanmaktadır:

→ Trade Act of 1974 (Relief From Injury Caused By Import Competition - Section 201): ABD Uluslararası Ticaret Komisyonu (ITC - United States International Trade Commission) ithalattaki bir artışın ABD endüstrisine/sanayisine ciddi zarar vermesinin “önemli bir nedeni veya tehdidi” olduğuna karar verirse, Başkanın geçici vergiler ve diğer ticari önlemler almasına izin verir.

Bkz. Trade Act of 1974, (Erişim Tarihi: 30.09.2024,) <https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-88/pdf/STATUTE-88-Pg1978-2.pdf>: 2011-2014.

→ Trade Act of 1974 (Foreign Import Restrictions And Export Subsidies - Section 301): ABD Ticaret Temsilciliği (The Office of the United States Trade Representative - USTR), bir ABD ticaret ortağının ticaret anlaşması taahhütlerini ihlal ettiğini veya ABD ticaretini kısıtlayan ayrımcı veya makul olmayan uygulamalarda bulunduğunu belirlemesi durumunda Başkan'ın ticaret anlaşması imtiyazlarını askıya almasına veya ithalat kısıtlamaları uygulamasına izin verir.

Bkz. Trade Act of 1974, (Erişim Tarihi: 30.09.2024) <https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-88/pdf/STATUTE-88-Pg1978-2.pdf>: 2041-2043

→ Trade Expansion Act of 1962 (Safeguarding National Security - Section 232): ABD Ticaret Bakanlığı (Department of Commerce) belirli ürünlerin ABD ulusal güvenliğini bozma tehdidi oluşturacak miktarlarda veya koşullar altında ithal edildiğini tespit ederse, Başkanın ithalat rejimine müdahalesine izin verir.

Bkz. Trade Expansion Act of 1962, (Erişim Tarihi: 30.09.2024), <https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-76/pdf/STATUTE-76-Pg872.pdf>: 877

→ International Emergency Economic Powers Act (IEEPA) of 1977 (International Emergency Economic Powers - Section 202): Başkan'a ulusal acil durum ilan edildiği takdirde sebep kaynağının yurt dışında olması halinde ithalat rejimine yönelik çeşitli yetkiler verilmektedir.

Bkz. International Emergency Economic Powers Act (IEEPA) of 1977, (Erişim Tarihi: 30.09.2024), <https://www.congress.gov/95/statute/STATUTE-91/STATUTE-91-Pg1625.pdf>: 1626.

Avustralya ve Hindistan için İlave Gümrük Vergisine somut örnekler şunlar verilebilir:

→ 7 Temmuz 2022 tarihinde Avustralya, 2003 yılından bu yana tüm plastik gözlük çerçevelerine uygulanan gümrük vergilerini kaldıran Tarife İmtiyaz Kararnamesini (TCO) iptal etmiştir. MFN'ye uygun olarak, 12 Mayıs 2022'ye kadar geriye dönük %5'lik bir tarife getirilmiştir. Bkz. https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/barriers/details?barrier_id=17362&sps=false (Erişim Tarihi. 18.01.2025).

Türkiye açısından ilave gümrük vergileri ilk olarak 2011/2203 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı⁴ ile tekstil ve hazır giyim sektöründe⁵ uygulanmaya başlanmıştır. İlk uygulandığı dönemde Bakanlar Kurulu yetkilirken, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile birlikte Cumhurbaşkanı yetkili kılınmış olup artık “Cumhurbaşkanı Kararı” ile ilave gümrük vergileri konulabilmektedir⁶.

→ 26 Eylül 2018 tarihinde Hindistan cilalı elmas ithalat vergisini son altı ayda ikinci kez, son 6 yılda ise 4. kez arttırdı. Cari açığı (Current Account Deficits - CAD) daraltmak amacıyla Hindistan hükümeti, aralarında cilalı elmas, değerli taş ve mücevherlerin de bulunduğu 19 ‘temel olmayan ürün’ için ithalat vergisini arttırdı. Kesilmiş ve parlatılmış elmaslar, laboratuvarıda yetiştirilmiş elmaslar ve kesilmiş ve parlatılmış renkli değerli taşlar üzerindeki ithalat vergileri %5’ten %7,5’e çıkarıldı.

Maliye Bakanı 1 Şubat 2022 tarihinde yaptığı Bütçe konuşmasında aşağıdaki malların Temel Gümrük Vergisi oranlarının;

- Kesilmiş ve parlatılmış doğal renkli taşlar, laboratuvarıda yetiştirilmiş elmaslar dâhil yarı işlenmiş, yarı kesilmiş veya kırılmış elmaslar ve laboratuvarıda yetiştirilmiş elmaslar dâhil endüstriyel olmayan elmaslar (kaba elmaslar hariç) %7,5’ten %5’e düşürüldüğünü açıkladı.

Bununla birlikte, gümrük muafiyetleri ve tarife basitleştirme uygulamasının bir sonucu olarak, 1 Mayıs 2022 itibarıyla ithalat vergileri:

- KPCS (Kimberley Process Certification Scheme) kapsamında ithal edilen basitçe kesilmiş doğal elmaslar %10;
- Kesilmiş ve parlatılmış doğal renkli taşlar, laboratuvarıda yetiştirilmiş elmaslar dâhil elmaslar yarı işlenmiş, yarı kesilmiş veya kırılmış ve laboratuvarıda yetiştirilmiş elmaslar dahil endüstriyel olmayan elmaslar (kaba elmaslar hariç) %10;
- KPCS (Kimberley Process Certification Scheme) kapsamında ithal edilen basitçe kesilmiş doğal elmaslar %10;
- Kesilmiş ve parlatılmış doğal renkli taşlar, laboratuvarıda yetiştirilmiş elmaslar dahil elmaslar yarı işlenmiş, yarı kesilmiş veya kırılmış ve laboratuvarıda yetiştirilmiş elmaslar dahil endüstriyel olmayan elmaslar (kaba elmaslar hariç) %10 olarak tespit edilmiştir. Bkz. Trade barriers, (Erişim Tarihi: 18.02.2025), https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/barriers/details?barrier_id=14343&sps=false.

⁴ RG: 15.9.2011-2011/2203.

⁵ Tekstil ve hazır giyim sektöründe bu korumacı önlemleri almaya iten sebeplerin analizi ve süreç hakkında bilgi için bkz. Türkmen Derdiyok, Dış Ticarete Vergi ve Mali Yükümlükler (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013), 270-284.

⁶ 16.04.2017 tarihli referandum ile onaylanan 21.01.2017 tarih ve 6771 sayılı Anayasa Değişikliği Kanun ile “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi” gelmiştir. Bu anayasal değişikliklerden birisi de Anayasa’nın 167. maddesinin 2. fıkrasındaki Bakanlar Kurulu’na verilen yetki Cumhurbaşkanı’na devredilmiştir. Buna bağlı olarak bu değişikliklerle birlikte Türk mevzuatı tamamen taranmaya çalışılıp, yeni hükümet sistemine adapte edilmeye çalışılarak “İlave Gümrük Vergisi’nin Kanuni Dayanakları” bölümünde incelediğimiz yasal düzenlemeler “Bakanlar Kurulu” yerine “Cumhurbaşkanı” olarak değiştirilmiştir.

31.12.2020 tarih ve 31351 (3. Mükerrer) sayılı Resmî Gazete’de İthalatta İlave Gümrük Vergisi Uygulanmasına İlişkin Karar’ın yürürlüğe konulmasına dair 3351 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı yayımlanmıştır. Bu karar ile İlave Gümrük Vergisine yönelik olarak daha önce çıkarılan 22 Bakanlar Kurulu Kararı ile 13 Cumhurbaşkanlığı Kararı yürürlükten kaldırılarak “İthalatta İlave Gümrük Vergisi Uygulanmasına ilişkin Karar” yürürlüğe girmiştir⁷. Böylelikle pandemi dönemin-

⁷ Bu son Cumhurbaşkanlığı Kararı ile otomobil ve beyaz eşyadan tuvalet kağıdına, gözlükten ipliğe kadar geniş bir spektrumda yer alan 4815 ürüne yüzde 1,9 ila yüzde 30 arasında değişen oranda İlave Gümrük Vergileri getirildi. Bkz. RG: 31.12.2020- 31351.

de⁸ binlerce ürüne getirilen ve süresi 31 Aralık tarihinde dolan ilave gümrük vergileri tek bir Cumhurbaşkanlığı Kararı'nda toplanmıştır⁹.

⁸ Pandemi döneminde vergi alanında derinden etkilenen alanlardan birisi Türkiye'nin uyguladığı İlave Gümrük Vergisi rejimidir. 2020 yılında; İlki 17 Nisan 2020 tarihli olmak üzere toplam 9 adet Cumhurbaşkanlığı Kararı yayımlanmıştır.

Bkz. 18.4.2020 Tarihli 2424 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı, (Erişim Tarihi: 15.10.2024), <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/04/20200418-8.pdf>; 21.4.2020 Tarihli 2429 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı, (Erişim Tarihi: 15.10.2024), <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/04/20200421-1.pdf>; 5.5.2020 Tarihli 2485 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı, (Erişim Tarihi: 15.10.2023), <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/05/20200505-10.pdf>; 11.5.2020 Tarihli 2514 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı, (Erişim Tarihi: 15.10.2024), <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/05/20200511M1-2.pdf>; 20.5.2020 Tarihli 2565 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı, (Erişim Tarihi: 15.10.2024), <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/05/20200520-10.pdf>; 28.6.2020 Tarihli 2682 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı, (Erişim Tarihi: 15.10.2024), <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/06/20200628-19.pdf>; 5.8.2020 Tarihli 2819 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı, (Erişim Tarihi: 15.10.2024), <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/08/20200805-6.pdf>; 24.9.2020 Tarihli 2955 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı, (Erişim Tarihi: 15.10.2024), <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/09/20200924-4.pdf>; 31.12.2020 Tarihli 3351 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı, (Erişim Tarihi: 15.10.2024), <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/12/20201231M3-2.pdf>.

Ayrıca pandemi döneminde binlerce ürüne İlave Gümrük Vergisi konmasının olası nedenleri hakkında tartışmalar için bkz. Ayşegül Taşöz Düşündere ve İlderya Avşar Koyuncu, "Yeni İlave Gümrük Vergileri Türkiye için Ne İfade Ediyor?" (Erişim Tarihi: 16.05.2025), <https://www.tepav.org.tr/tr/haberler/s/10144>; Ayşegül Taşöz Düşündere ve İlderya Avşar Koyuncu, Türkiye'de Bir Politika Aracı Olarak İlave Gümrük Vergileri: 2020 İncelemesi, (Erişim Tarihi: 10.01.2025), <https://www.tepav.org.tr/en/haberler/s/10243>; DÜNYA GAZETESİ, Ek gümrük vergisi tartışması büyüyor, (Erişim Tarihi: 16.05.2025), <https://www.dunya.com/ekonomi/ek-gumruk-vergisi-tartismasi-buyuyor-haberi-470247>.

⁹ Danıştay 28/06/2020 tarih ve 31169 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2682 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararının Eki İthalat Rejim Kararına Ek Karar'ın Geçici 1. maddesinde yer alan *"Bu Kararın yayımı tarihinden önce Türkiye'ye sevk edilmek üzere bir taşıma belgesi düzenlenerek yüklemesi yapılmış olan eşyanın bu Kararın yayımı tarihinden itibaren en geç 15 gün içinde ithalatına ilişkin gümrük beyannamesinin tescili halinde, Ek-1 Sayılı tabloda yer alan ilave gümrük vergisi oranı tahsil edilir"* ifadesinde geçen *"...yayımı tarihinden itibaren en geç 15 gün içinde ithalatına ilişkin gümrük beyannamesinin tescili halinde, Ek-1 Sayılı tabloda yer alan ilave gümrük vergisi oranı tahsil edilir"* ibaresinin hukuki güvenlik, belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerine aykırılık teşkil etmesinden dolayı iptal etmiştir. Kararda şu hususlar vurgulanmıştır:

"Dosyanın incelenmesinden, 28/06/2020 tarih ve 31169 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2682 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararının Eki 'İthalat Rejim Kararına Ek Karar'ın Geçici 1. maddesinde yer alan 'Bu Kararın yayımı tarihinden önce Türkiye'ye sevk edilmek üzere bir taşıma belgesi düzenlenerek yüklemesi yapılmış olan eşyanın bu Ka-

rarın yayımı tarihinden itibaren en geç 15 gün içinde ithalatına ilişkin gümrük beyannamesinin tescili halinde, Ek-1 Sayılı tabloda yer alan ilave gümrük vergisi oranı tahsil edilir" ifadesinde geçen "...yayımı tarihinden itibaren en geç 15 gün içinde ithalatına ilişkin gümrük beyannamesinin tescili halinde, Ek-1 Sayılı tabloda yer alan ilave gümrük vergisi oranı tahsil edilir" ibaresiyle ihraç ülkesinde başlamış olan ithalat işlemleri bakımından bir ayırım yapılmadan yayımı tarihinde yürürlüğe gireceğinin düzenlendiği, davacı adına tescilli beyanname konusu eşyanın gemiyle "Taşıma Senedi"nden anlaşılabacağı üzere ihraç ülkesi olan Çin Halk Cumhuriyeti'nin Shenzen limanından 08/06/2020 tarihinde ayrılarak 15/07/2020 tarihinde Ambarlı Gümrük Müdürlüğüne ulaştığı ve ... tarih ve ... sayılı serbest dolaşıma giriş beyannamesi ile de ithal edildiği, davacı tarafından, eşyanın ihraç işlemlerinin tamamlandığı an yürürlükte olmayan, ancak ithalat aşamasında yürürlükte bulunan Karar nedeniyle %20 oranında ilave gümrük vergisi ve buna isabet eden katma değer vergisini ihtirazi kayıt koyarak ödediği ve ithalat işlemlerinin belirtilen şekilde tamamlanmasından sonra dayanağı düzenleyici işlemin davaya konu edildiği anlaşılmıştır.

Yukarıda zikredilen Anayasa ve Kanun hükümleri ve genel hukuk ilkeleri çerçevesinde vergi kanunlarının geriye yürümezliği ilkesinden farklı olarak öngörülebilirlik ilkesinde, kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin en önemlilerinden biri olan mülkiyet hakkına bir müdahale niteliği taşıyan vergilendirmenin önceden bilinen ve öngörülen bir maliyet unsuru olması sağlanmalıdır. Kişiler maliyet-karlılık hesaplamalarını vergi kanunlarını gözeterek yaparlar ve bu nedenle ticari iş/hizmet gerçekleştirirler veya maliyetleri yüksek bularak gerçekleştirmezler. Somut olayda, dava konusu Cumhurbaşkanlığı Kararı henüz yokken maliyet hesaplamaları yapılmış, yurt dışındaki firmadan satın alımı gerçekleştirilmiş, eşyanın Türkiye'ye getirilmesi için gemilere yüklenmiş, geminin yola çıktığı, ancak henüz Türkiye'ye ulaşmadığı bir dönemde ilave gümrük vergisi uygulamasının yürürlüğe girmesi nedeniyle hukuki güvenlik ilkesinin temeli olan öngörülebilirlik ilkesi zedelenmiştir. İdarenin, düzenleyici işlemi derhal uygulamaya koyması veya değişikliğin yürürlüğe gireceği tarihi ertelemesi veyahutta yapılan değişiklik ile ilgili olarak bir geçiş hükmü getirip getirmemesi konusunda takdir yetkisi bulunmaktaysa da bu yetki öngörülebilirlik ilkesine de uygunluk taşımaktadır. Öngörülebilirlik ilkesi, vergi mükelleflerinin kendilerine uygulanacak vergi rejimleri hakkında önceden bilgi sahibi olmalarını, bu sayede mameleklerini ilgilendiren konularda devlet ile karşı karşıya gelmelerini engelleyen bir nite-lik taşımaktadır. Hukuki güvenlik ilkesinin bir görünümü olarak vergi kanunlarının geriye yürümezliği ilkesinin de kabul edilmesinin nedeni budur. Bu nedenle, kişilere ilave bir yükümlülük getirecek kararın yürürlük tarihinin takdirinde anılan ilkelerin gözetilmesi, böylelikle tüm maliyet hesaplamaları mevcut duruma göre yapan ama sonrasında bir ek mali yükümlülükle karşılaşan kişiler bakımından hukuki gü-venlik, belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerinin zedelenmemesi gerekmektedir.

Yine, 28/06/2020 tarih ve 31169 Sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 2682 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararının Eki İthalat Rejim Kararına Ek Karar’ın 2. maddesinde; Ek-1 Sayılı tabloda gösterilen ilave gümrük vergisi oranlarının 01/10/2020 tarihinden itibaren, Ek-2 Sayılı tabloda gösterilen oranların ise 30/09/2020 tarihine kadar uygulanacağına dair düzenlemenin yer aldığı, aynı İthalat Rejim Kararına Ek Karar’ın Geçici 1. maddesinde yer alan "Bu Kararnı yayımı tarihinden önce Türkiye’ye sevk edilmek üzere bir taşıma belgesi düzenlenerek yüklemesi yapılmış olan eşyanın bu Kararnı yayımı tarihinden itibaren en geç 15 gün içinde ithalatına ilişkin gümrük beyannamesinin tescili halinde, Ek-1 Sayılı tabloda yer alan ilave gümrük vergisi oranının uygulanaca-

3351 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı'nda otomobil ve beyaz eşyadan tuvalet kâğıdına, havludan mobilyaya kadar geniş bir yelpazede yer alan 4815 ürüne %1,9 ile %30 arasında değişen oranlarda ilave gümrük vergileri getirilmiştir. Toplam üç eki bulunan Cumhurbaşkanı Kararı'nın en kapsamlı kısmını sanayi ürünlerinin yer aldığı 4 bin 705 ürünü içeren 1. ek oluşturmuştur. Sanayi ürünleri için yüzde 1,9 ile 30 oranları arasında ilave gümrük vergileri getirilmiştir. Tarım ürünlerinin yer aldığı ek 2 ve 3 listelerinde ise sırasıyla 16 ve 94 ürün bulunmaktadır. Bunlar için ilave gümrük vergisi yüzde 4,3 ile 20 oranları arasında değişmektedir¹⁰.

Bahsedilen ilgili son kararın 2. 4. ve ek 1. maddesi uyarınca tanım yapacak olursak; Cumhurbaşkanı Kararı ile dahilde işleme rejimi¹¹ kapsamında ithal edilerek işlem görmüş ürün olarak ihraç edilmesi halinde telafi edici verginin hesaplanması haricinde, Türkiye ve AB menşei olmayan ve Türkiye'nin taraf olduğu serbest ticaret anlaşmaları çerçevesinde bir çapraz menşe kümülasyon sistemine dahil olan

ğına dair düzenlemeyle çeliştiğinin görüldüğü, şöyle ki; iş bu davanın konusunu oluşturmamakla birlikte dava konusu düzenleyici işlemin davacı tarafından iptalinin istenilmesinde menfaat bağıni sağlayan olayda, Çin Halk Cumhuriyeti'nin Shenzen limanından 08/06/2020 tarihinde ayrılarak 15/07/2020 tarihinde Ambarlı Gümrük Müdürlüğüne ulaşan eşya için ... tarih ve ... sayılı serbest dolaşıma giriş beyannamesinin tescil edildiği ve geçici 1. madde uyarınca Ek-1 Sayılı listedeki oranın uygulandığı, ancak yukarıda değinilen 2. maddede EK-1 Sayılı listedeki oranların 01/10/2020 tarihinden itibaren uygulanacağını düzenlenmesi karşısında, 15/07/2020 tarihinde gerçekleştirilen ithalata Ek-1 Sayılı listede yer alan oranların uygulanması bir çelişki yaratmakta, söz konusu çelişki de düzenlemenin belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerine ayrıca aykırılık teşkil ettiğini göstermektedir.” Bkz. Danıştay 7. Dairesi, 16.03.2023, E. 2020/2519, K. 2023/1563, <https://kazanci.com.tr>, 01.01.2025.

¹⁰ “TİM (Türkiye İhracatçılar Meclisi)”, (Erişim Tarihi: 16.01.2025), İthalatta İlave Gümrük Vergisi Uygulanması, <https://tim.org.tr/duyurular-ithalatta-ilave-gumruk-vergisi-uygulanmasi>.

Tarife arama motorları için bkz. Ticaret Bakanlığı, <https://uygulama.gtb.gov.tr/Tara> (Erişim Tarihi: 25.02.2025); TİM, (Erişim Tarihi: 25.02.2025), <https://www.tim.org.tr/gtip-arama>.

¹¹ Dahilde İşleme Rejimi: “Dahilde İşleme Rejimi, serbest dolaşımda olmayan eşyanın, Türkiye Gümrük Bölgesi içerisinde işleme faaliyetine tabi tutulmak üzere geçici ithal edilmesi ve işleme faaliyeti sonrasında elde edilen işlem görmüş ürünün yeniden ihraç edilmesi esasına dayanan ekonomik etkili bir gümrük rejimidir.” Bkz. Ticaret Bakanlığı, Dahilde İşleme Rejimi Bilgilendirme Broşürü, (Erişim Tarihi: 15.07.2025), <https://ggm.ticaret.gov.tr/data/5dedfe4d13b876e93804ba65/b35a2eb924c6553e3799b501dff928e7.pdf>.

ülkeler dışında belli eşyaya uygulanmak üzere ilgili kararda ekli listede yayımlanan belirli oranlarda alınan bir mali yükümlülüktür¹².

“Ek vergiler” %1,9 ila %50 arasında değişmekte ve Türkiye’nin tarife satırlarının (4 basamaklı seviye) üçte birinden fazlasını etkilemektedir. 3351 sayılı Kararname, ek vergilere ilişkin önceki tüm kararnameleri yürürlükten kaldırarak tek bir metinde birleştirmiş ve bazı oranları da düşürmüştür.

Ardından 30 Aralık 2021 tarihinde yayımlanan yeni bir Cumhurbaşkanlığı Kararı ile İGV alınacak ürün sayısı 4 bin 642’ye çıkarılmıştır¹³. Şubat 2022’de Türkiye, ilave vergi uyguladığı 4000’den fazla tarife satırından yaklaşık 500’ünü kaldırmıştır¹⁴. Ocak 2023 itibariyle, kapsam uyarınca bazı ayarlamalar yapılmıştır: 47 tarife satırı silinmiş, 87 yeni tarife satırı eklenmiş ve 40 tarife satırı için vergi oranları artırılmıştır¹⁵.

Daha sonra, Türkiye, Çin menşeli elektrikli araçlar için vergi oranını %40’a çıkarmış¹⁶ ve belirli tekstil, hazır giyim ve ev tekstili ürünlerinde uygulanan ilave gümrük vergisi oranlarına yüzde 30 ila 100 arasında artış getirmiştir¹⁷. 31 Aralık 2023 itibariyle, 2024 yılında geçerli olmak üzere ilave gümrük vergisi uygulanan ürün sayısı 4 bin 222 olarak belirlenmiştir¹⁸.

¹² Cahit Yerci, Gümrük Hukuku ve Davaları, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020), 260; Yetkin Kaan Gençtürk ve Mevlüt Uzunöner, “İlave Gümrük Vergisi’nin Hukuki Niteliği ve Verginin Yasallığı İlkesi Bağlamında Değerlendirilmesi”, IX. Genç Vergi Hukukçuları Sempozyumu Bildiri Kitabı (Ankara: Atılım Üniversitesi Yayınları, 2020): 13.

¹³ 30.12.2021 Tarihli 31706 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı, (Erişim Tarihi: 15.10.2024), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/20.5.5053.pdf>.

¹⁴ 24.02.2022 Tarihli 31760 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı, (Erişim Tarihi: 15.10.2024), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/20.5.5207.pdf>.

¹⁵ 10.01.2023 Tarihli 32069 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı, (Erişim Tarihi: 15.10.2024), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/20.5.6658.pdf>.

¹⁶ “Çin Halk Cumhuriyeti menşeli olanlarının ithalatında İGV %40 olarak uygulanır.” Bkz. 03.03.2023 Tarihli 31121 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı, (Erişim Tarihi: 03.12.2024), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/20.5.6886.pdf>.

¹⁷ 16.10.2023 Tarihli 32341 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı, (Erişim Tarihi: 03.12.2024), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/20.5.7709.pdf>.

¹⁸ 03.03.2023 Tarihli 31121 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı, (Erişim Tarihi: 03.12.2024), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/20.5.6886.pdf>.

22.09.2025 tarihli 10436 sayılı “İthalat Rejimi Kararı ile İthalatta İlave Gümrük Vergisi Uygulanmasına İlişkin Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair” Cumhurbaşkanlığı Kararı ile AB ülkeleri ve Serbest Ticaret Anlaşması yaptığı 24 ülke dışındaki tüm ülkelere yapılan otomotiv ithalatında alınan ilave gümrük vergisi oranlarında değişiklik yapılmıştır¹⁹.

31.12.2023 Tarihli 32416 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı, (Erişim Tarihi: 31.12.2024), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/20.5.8044.pdf>; Ayrıca bkz. Trade barriers, (Erişim Tarihi: 19.02.2024), https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/barriers/details?barrier_id=12260&sps=false.

“Karar, Türkiye’nin taraf olduğu Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Kuruluş Anlaşması, Avrupa Birliği (AB) ile ihdas edilen Gümrük Birliği Kararı ve bu Karara bağlı olarak muhtelif ülkelere yapılan serbest ticaret anlaşmaları, tercihli ticaret anlaşmaları, AB’nin otonom rejimi çerçevesinde tanınan tek taraflı tavizler ile genelleştirilmiş tercihler sistemi kapsamında en az gelişmiş ülkeler, özel teşvik düzenlemeleri ülkeleri ve bazı gelişme yolunda ülkelere tanınan tercihli rejimler, kalkınma planları ile yıllık programlarda öngörülen hedefler çerçevesinde, tarım ve sanayi sektörlerinin ihtiyaçları ve talepleri dikkate alınarak düzenlendi.” Bkz. TİM, (Erişim Tarihi: 02.02.2025), <https://tim.org.tr/ithalat-rejimi-ve-ilave-gumruk-vergisine-iliskin-kararlar-duzenlendi>.

¹⁹ “MADDE 1- (1) Bu gümrük vergisine ilave olarak %25 veya minimum 6.000 ABD Doları/adedin yüksek olanı ek mali yükümlülük olarak uygulanır. Yatırım teşvik belgesi kapsamında gümrük vergisi muafiyetinden yararlanılarak gerçekleştirilen ithalatta bu dipnot kapsamı ek mali yükümlülük uygulanmaz.

(2) Bu gümrük vergisine ilave olarak %30 veya minimum 7.000 ABD Doları/adedin yüksek olanı ek mali yükümlülük olarak uygulanır. Yatırım teşvik belgesi kapsamında gümrük vergisi muafiyetinden yararlanılarak gerçekleştirilen ithalatta bu dipnot kapsamı ek mali yükümlülük uygulanmaz.

(3) Bu gümrük vergisine ilave olarak %30 veya minimum 8.500 ABD Doları/adedin yüksek olanı ek mali yükümlülük olarak uygulanır. Yatırım teşvik belgesi kapsamında gümrük vergisi muafiyetinden yararlanılarak gerçekleştirilen ithalatta bu dipnot kapsamı ek mali yükümlülük uygulanmaz.

MADDE 2- 31/12/2020 tarihli ve 3351 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile yürürlüğe konulan İthalatta İlave Gümrük Vergisi Uygulanmasına İlişkin Kararın Ek-1 sayılı tablosunda yer alan (16), (17) ve (18) numaralı dipnotlar ile aynı dipnotlara ait satırlar yürürlükten kaldırılmıştır.

GEÇİCİ MADDE 1- Bu Karar kapsamında, ek mali yükümlülük ihdas edilen ya da ek mali yükümlülüğü artırılan eşyanın ithalatına ilişkin gümrük beyannamesinin, bu Kararın yayımı tarihini takip eden 60 gün içerisinde tescil edilmiş olması halinde, bu Kararın yürürlüğe girdiği tarihten önceki ilave ek mali yükümlülük uygulanır.”

Bkz. 22.09.2025 Tarihli 10436 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı, (Erişim Tarihi: 22.09.2025), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/20.5.10436.pdf>.

Ticaret Bakanlığı ilgili düzenlemeye yönelik şu açıklamalarda bulunmuştur: “Ticaret Bakanlığımızca, ülkemizde üretim yaparak ekonomiye katkı sağlayan yerli ve milli üretimin, yoğun ithalat baskısına ve haksız rekabete karşı savunulması, cari açığın azaltılması ve nitelikli istihdamın korunması amacıyla çalışmalar aralıksız

Son değişiklikle birlikte içten yanmalı/hibrit ve elektrikli araçlar üzerindeki ilave gümrük vergisi oranları aşağıdaki tabloda gösterilen şekilde belirlenmiştir:

Ülke/Blok	Eski Durum (Hibrit/İçten Yanmalı)	Yeni Durum (Hibrit/İçten Yanmalı)	Eski Durum (Elektrikli)	Yeni Durum (Elektrikli)
STA Ülkeleri	%0	%0	%0	%0
AB	%0	%0	%0	%0
ABD	%10 + %60-%70	%10 + %25-%35	%10 + %60-%70	%10 + %30-%40
Çin	%10 + %50-%60 (İY) %10 + %40-%50 (H)	%10 + %25-%35	%10 + %40-%50	%10 + %30-%40
Japonya	%10	%10 + %25-%35	%10	%10 + %30-%40
Meksika	%10	%10 + %25-%35	%10	%10 + %30-%40
Güney Afrika	%10	%10 + %25-%35	%10	%10 + %30-%40

sürdürülmekte, iç ve dış piyasa gelişmeleri, küresel trendler ve özellikle son dönemde dünya ticaretinde hızla artan korumacılık eğilimleri de dikkate alınarak ithalat politikalarımız sürekli güncellenmektedir. Bu kapsamda, otomotiv sektörü, ana ve yan sanayi üretimiyle oluşturduğu katma değer, ihracattaki yeri ve beraberinde getirdiği doğrudan ve dolaylı istihdamlar nedeniyle diğer sanayileşmiş ülke ekonomilerinde olduğu gibi ülkemiz ekonomisinde de önemli ve stratejik bir role sahiptir. Gelecekte otomotiv piyasasında yaşanan küresel trendler, tedarik zincirindeki değişim ve dönüşümler, son dönemde dünya ticaretinde artış gösteren ve ülkemizi de yakından etkileyen ticaret savaşları ve artan korumacılık eğilimleri de dikkate alınarak, otomotiv sektörümüzün büyük ölçüde artan ithalatın baskısına ve haksız rekabete karşı gerekli tedbirlerle korunması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede, artan ithalat baskısı karşısında, yerli üretimin pazardaki payını ve sektörün istihdamını korumak üzere, sektör ve tüketici faydası birlikte dikkate alınmak kaydıyla, binek otomobili ithalatında uygulanan mali yükümlülüklerde, konuyla ilgili tüm kurumlarımızla istişareler ve koordinasyon yapıldıktan sonra, yeni bir düzenlemeye gidilmiştir. Ticaret Bakanlığımız, ilgili kurumlarla istişare içerisinde, üretici ve tüketici faydasını ve otomotiv piyasasındaki küresel eğilimleri de dikkate alarak, gelişmiş ülke ekonomileri ve sanayileşmiş tüm ülkeler için stratejik konumda bulunan otomotiv sektörüne dair yeni politikalar üretmeye, yerli üretimin, istihdamın ve ihracatın geliştirilmesi için gerekli adımları kararlılıkla atmaya devam edecektir.”

Bkz. Ticaret Bakanlığı, Otomobil İthalatı İle İlgili Uygulanacak Yeni Düzenlemeler Resmi Gazetede Yayımlandı, (Erişim Tarihi: 22.09.2025), <https://ticaret.gov.tr/haberler/otomobil-ithalatı-ile-ilgili-uygulanacak-yeni-duzenlemeler-resmi-gazetede-yayimlandi>.

II. İLAVE GÜMRÜK VERGİLERİNİN KANUNİ DAYANAKLARI

İlave gümrük vergilerinin kanuni dayanaklarına bakıldığında 3351 sayılı Cumhurbaşkan Kararı'nda toplam 5 kanunî düzenlemeye atıf yapılmış olduğu görülmektedir. Bu düzenlemeler 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun'un 1, 474 sayılı Gümrük Giriş Tarife Cetveli Hakkında Kanun'un 2, 3283 sayılı Bazı Kanunlarla Tanınmış Olan Gümrük Muafiyetlerinin Kaldırılması Hakkında Kanun'un 2, 4458 sayılı Kanun'un 16, 22 ve 44. maddeleri ve 2976 sayılı Dış Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun hükümleridir.

A. Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun

İlave gümrük vergilerinin kanuni dayanaklarından birisi 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında Kanun'un²⁰ 1. maddesinde gösterilmiştir. Bu maddeye göre “...her nevi eşya ve kıymetlerin ve ticari senetlerle tediyeyi temine yarayan her türlü vasıta ve vesikaların” ihracına veya ithalatına yönelik Türk parasının kıymetinin korunması çerçevesinde Cumhurbaşkanına yetki verilmiştir.

B. Gümrük Giriş Tarife Cetveli Hakkında Kanun

İlave gümrük vergisinin kanuni dayanaklarından birisi olarak 474 sayılı Gümrük Giriş Tarife Cetveli Hakkında Kanun'un²¹ 2. maddesi gösterilmiştir. Aynı zamanda bu madde Cumhurbaşkanına ilave gümrük vergisi konusunda değişiklik yapma yetki çerçevesini vermek ve sınırlarını göstermektedir.

İlgili maddeye göre Cumhurbaşkan Gümrük Giriş Tarife Cetveli'nde gösterilen eşyaların gümrük vergisi oranlarını %50'ye kadar yükseltebileceği veya %0'a kadar düşürebileceğine dair yetki verilmiştir. Böylelikle Cumhurbaşkanının ilave gümrük vergileri konusunda artırım/azaltım yetkisinin sınırları bu kanun maddesiyle çizilmektedir.

²⁰ RG: 20.2.1930-1567.

²¹ RG: 14.05.1964-474.

C. Bazı Kanunlarla Tanınmış Olan Gümrük Muafiyetlerinin Kaldırılması Hakkında Kanun

İlave gümrük vergilerinin kanuni dayanaklarından bir diğeri olarak 3283 sayılı Bazı Kanunlarla Tanınmış Olan Gümrük Muafiyetlerinin Kaldırılması Hakkında Kanun'un²² 2. maddesi gösterilmiştir. Bu maddede kamu kurum ve kuruluşları hakkında gümrük vergisi ile ithalatta alınan diğer vergi, resim ve harçlardan muafiyet tanınmasına ilişkin Cumhurbaşkanı'na yetki verilmiştir. İfade edildiği üzere bu yetki "muafiyet" tanınmasına yöneliktir. Aslında gümrük vergisi açısından verilen bu yetkiye bakıldığında yukarıda bahsedilen 474 sayılı Kanun'da verilen yetki sınırları dâhilindedir.

D. Gümrük Kanunu

İlave gümrük vergilerinin kanuni dayanaklarından birisi de 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun²³ 16, 22 ve 55. maddeleridir. İlgili Kanun'daki 16 ve 22. maddelerde tercihli tarife uygulamasına yönelik Cumhurbaşkanı'na yetkiler verilmiştir. Bu üç madde kapsamını kısaca şu şekilde belirtebiliriz:

4458 sayılı Kanun'un 16. maddesine göre Cumhurbaşkanı'na bazı eşyalar için söz konusu olan "*tercihli tarife uygulaması*" konusunda koşulları belirleme yetkisi verilmiştir. Bu yetkinin çerçevesi 4458 sayılı Kanun'un 80.²⁴ ve 81.²⁵ maddelerinde çizilmiştir.

²² RG: 13.05.1986-19106.

²³ RG: 04.11.1999-23866.

²⁴ Madde 80 – "1. Dahilde işleme ve hariçte işleme rejimleriyle ilgili usul ve esaslar Cumhurbaşkanınca belirlenir.

2. Yararlanılacak rejime ilişkin özel hükümler saklı kalmak üzere, ekonomik etkili rejimlerin kullanımına ilişkin izinler ile 95 inci maddenin 1 inci fıkrasında belirtilen antrepo işletme izni; a) İşlemlerin usulüne uygun olarak yürütülmesi için gerekli tahakkütnamelerin ve teminatların verilmesi,

b) Gümrük idarelerinin, rejimi denetim altında tutabilmesi veya izleyebilmesi için yapması gereken idari düzenlemelerin, söz konusu rejimden hedeflenen ekonomik amaçlarla orantılı olması, halinde verilir".

²⁵ Madde 81– "1. İlgili rejimin kullanılmasına ilişkin şartlar verilen izinde belirtilir. İzin hak sahibi, iznin verilmesinden sonra ortaya çıkan ve iznin devamını veya içeriğini etkileyebilecek her türlü gelişmeleri ilgili mercilere bildirmek zorundadır.

2. Eşyanın bir şartlı muafiyet düzenlemesine tabi tutulması, söz konusu eşya için tahakkuk edebilecek her türlü gümrük vergilerine karşılık teminat verilmesi şartına bağlıdır.

4458 sayılı Kanun'un 22. maddesi tercihli tarife²⁶ uygulamasından yararlanacak eşyaların kapsamına yönelik 15. maddenin d/e bentlerine atıf yaparak Türkiye'nin "*bazı ülkeler veya ülke grupları ile yaptığı tercihli bir tarife uygulaması gerektiren anlaşmalarda yer alan tercihli tarife uygulamaları*" ve Türkiye tarafından "*tek taraflı olarak bazı ülkeler, ülke grupları veya toprak parçaları için tanınan tercihli tarife uygulamaları*" konularında Cumhurbaşkanı'na yetki vermiştir.

4458 sayılı Kanun'un 55. maddesinde ise Cumhurbaşkanı'na "*eşyanın gümrükçe onaylanmış bir işlem veya kullanıma tabi tutulmasına*" yönelik yasaklama, kısıtlama, farklı tarifeler koyma veya farklı işlemler yapma konularında geniş yetkiler verilmiştir²⁷.

3. Şartlı muafiyet düzenlemelerine tabi tutulan eşyadan elde edilen ve tabi olduğu rejim hükümleri uyarınca özel ekonomik değer taşıdığı tespit edilen eşya, aynı rejime tabi tutulmuş sayılır".

²⁶ "İki ülke veya ülke grubu arasında imzalanan ticaret anlaşmaları uyarınca, anlaşma-ya taraf ülkelerden biri menşeli olan ürünler, anlaşmanın diğer tarafında yer alan bir ülkeye ithal edilirken indirimli bir gümrük vergisi uygulanır ya da hiç gümrük vergisi alınmaz. Bu durumda, ithalatçı ülke açısından anlaşmaya taraf olan diğer ülkelerden ithalat yapmak, üçüncü ülkelerden (anlaşmaya taraf olmayan başka ülkelerden) ithalat yapmaktan daha avantajlı hale gelir. Bu yapı, ticaret anlaşmasının tarafı olan ülkelerin birbirlerinden mal tedarik etmelerini sağlar ve taraflar arasındaki ticareti arttıran bir sonuç doğurur. Taraf ülkelerin aralarındaki ticarette, tek taraflı veya karşılıklı olarak, "tercihli tarife", "tercihli rejim" veya "taviz" olarak adlandırılan vergi muafiyeti ve indirimleri uygulanmasını öngören; bu nedenle de başka ülkelerle değil, anlaşmanın tarafları arasında ticaret yapmayı tercih etmelerini sağlayan bu anlaşmalar "tercihli ticaret anlaşmaları"; bu anlaşmaların tarafları arasında yapılan ticaret ise "tercihli ticaret" olarak adlandırılır. Tercihli ticaret anlaşmalarının en çok görülen şekli "serbest ticaret anlaşmaları"dır. STA'larda, gümrük birliğinden farklı olarak, taraf ülkeler kendi aralarındaki gümrük vergilerini kaldırır veya bu vergilerde indirim yapar; ancak üçüncü ülkelere karşı ortak bir gümrük tarifesini uygulamazlar. Gümrük birliklerinde serbest dolaşım ilkesi geçerliyken serbest ticaret anlaşmalarında menşe kuralları uygulanır. Serbest Ticaret Anlaşmaları, uluslararası ticaretteki diğer işbirliği modellerine göre daha esnek yapıda oldukları ve taraflarına kapsamlı tercihler yapma imkanı verdikleri için giderek yaygınlaşmaktadır. Tercihli ticaret anlaşmaları ile kurulan tercihli ticaret sisteminden yalnızca anlaşma ile belirlenen menşe kurallarını ve diğer koşulları karşılayan taraf ülkeler menşeli eşya yararlanabilir." Bkz. Ticaret Bakanlığı, Gümrük Rehberi, (Erişim Tarihi: 10.07.2025), <https://gumrukrehberi.gov.tr/sayfa/tercihli-ticaret-anla%C5%9Fmalar%C4%B1>.

²⁷ Madde 55 – "1. Aksine hüküm bulunmadıkça; niteliğine, miktarına, menşesine, yükleme veya varış ülkesine bakılmaksızın, bir eşya, belirlenmiş şartlar altında her zaman gümrükçe onaylanmış işlem veya kullanımlardan birine tabi tutulabilir.

2. Cumhurbaşkanı; kamu ahlakı, kamu düzeni, kamu güvenliği, insan, hayvan ve bitki sağlık ve hayatlarının korunması, sanatsal, tarihi veya arkeolojik değeri olan

E. Dış Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun

İlave gümrük vergilerinin kanuni dayanaklarından bir diğerini 1976 sayılı Dış Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun²⁸ oluşturmaktadır. Bu Kanun Anayasa'nın 167. maddesinin 2. fıkrasına²⁹ dayanılarak çıkarılan bir kanundur. 1976 sayılı Kanun ile Cumhurbaşkanı'na dış ticarete yönelik *"ülke ekonomisinin yararına"* olması şartıyla ithalat/ihracat konularında vergi ve ek mali yükümlülükleri koyma ve bunları kaldırma yetkisi verilmiştir. Bu yetkinin Cumhurbaşkanı Kararı ile kullanılacağı ifade edilmiştir. İlgili düzenlemenin 3. maddesinde Cumhurbaşkanı Kararı ile niteliği fark etmeksizin bu yükümlülüklerin içeriğinde *"nevi, miktarı, tahsili, takibi, iadesi, gerektiğinde bütçeye irat kaydedilmesi, bir fonda toplanması ve fonun kullanım esasları"* gösterileceği ifade edilmiştir. İlgili kurumlar tarafından Cumhurbaşkanı Kararı ile koyulan ek mali yükümlülükleri yerine getirmeyenler hakkında *"noksan"* ek mali yükümlülüğün iki katı para cezasına uygulanacağı ifade edilmiştir. Ek mali yükümlülüklerin tahsilatı konusunda 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre yapılacaktır.

III. İLAVE GÜMRÜK VERGİSİ'NİN UYGULAMA ÇERÇEVESİ

Cumhurbaşkanı Kararı ile koyulan ilave gümrük vergileri, istisna ve muafiyetler barındırmaktadır. Kararın uygulanmayacağı durumlar 3351 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı'nın 4. maddesinde ifade edilmiştir. İlave Gümrük Vergileri şu hususlarda uygulanmayacak ve kapsam dışı bırakılacaktır:

ulusal hazinelerin korunması, fikri ve sınai mülkiyet haklarının korunması gerekçeleri ile eşyanın gümrükçe onaylanmış bir işlem veya kullanıma tabi tutulmasına ya da saklama veya kısıtlamalar koyabilir.

3. Türkiye ile ticaret, gümrük, taşımacılık anlaşması bulunmayan ve imzalanmış anlaşmaları süresinden önce tek taraflı olarak kısmen veya tamamen hükümsüz bırakan veya Türk kara, hava ve deniz taşıtlarına karşı yasaklama ve kısıtlamalar koyan veya bunlar hakkında farklı işlemler uygulayan yabancı ülkelere ait eşya ve taşıtlara, karşılık olmak üzere, yasaklama veya kısıtlamalar koymaya ve farklı işlemler veya farklı tarifeler uygulamaya Cumhurbaşkanı yetkilidir".

²⁸ RG: 02.02.1984-18313.

²⁹ *"Dış ticaretin ülke ekonomisinin yararına olmak üzere düzenlenmesi amacıyla ithalat, ihracat ve diğer dış ticaret işlemleri üzerine vergi ve benzeri yükümlülükler dışında ek mali yükümlülükler koymaya ve bunları kaldırmaya kanunla Cumhurbaşkanı'na yetki verilebilir".*

- Türkiye'nin taraf olduğu Gümrük Birliği rejiminden dolayı istisnai durumlar hariç A.TR dolaşım belgesi³⁰ ile ithal edilen eşyaya %0 olarak uygulanacaktır³¹. Bu sebepten dolayı Avrupa Birliği üyesi 27 ülke İGV rejiminden etkilenmeyecektir. Bu ülkeler alfabetik sırayla şu şekildedir: Almanya, Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Hırvatistan, Hollanda, İrlanda, İspanya, İsveç, İtalya, Kıbrıs Cumhuriyeti, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya, Slovenya, Yunanistan'dır.
- Brexit'ten dolayı Türkiye-Birleşik Krallık Serbest Ticaret Anlaşması 29.12.2020 tarihinde imzalanmıştır. 01.01.2021 tarihi itibarıyla uygulanmaya başlanan Anlaşma, 20 Nisan 2021 tarihinde yürürlüğe girmiştir³².

³⁰ A.TR dolaşım belgesi; eşyanın, Türkiye ve AB'de serbest dolaşımda olduğunu gösteren belgedir. Bkz. Yerci, Gümrük Hukuku ve Davaları, 96.

³¹ 1/95 Sayılı Ortaklık Konseyi Kararı (Gümrük Birliği Kararı), (Erişim Tarihi: 16.04.2025), <https://www.mfa.gov.tr/1-95-sayili-ortaklik-konseyi-karari-gumruk-birligi-karari.tr.mfa>.

"İlave gümrük vergisi kapsamındaki eşyanın A.TR dolaşım belgesi eşliğinde ülkemize ithalinde Avrupa Birliği veya Türk menşeli olduğunu gösteren bir örneği ekte yer alan "İhracatçı Beyanı", ithalatçı tarafından gümrük beyannamesinin ekinde gümrük idaresine ibraz edilmesi halinde ilave gümrük vergisi alınmaz" Bkz. 30.12.2017 tarih ve 30286 (mükerrer) sayılı İthalatta Alınan İlave Gümrük Vergilerinin Uygulanmasına Dair Usul ve Esaslar Hakkında Tebliğ (İthalat: 2017/4).

³² *"Birleşik Krallık (BK), 23 Haziran 2016 tarihinde yapılan referandum sonrasında AB'den ayrılma isteğini 29 Mart 2017 tarihinde kesinleştirmiş ve Brexit 31 Ocak 2020'de gerçekleşmiştir. AB ile BK arasında yeni dönemdeki ilişkileri şekillendirecek yeni bir Ticaret Anlaşması imzalanmasına yönelik müzakereler ise 24 Aralık 2020 tarihinde tamamlanmış, söz konusu Anlaşma, 1.1.2021 tarihinde geçici olarak uygulamaya konmuş, 1 Mayıs 2021 tarihinde yürürlüğe girmiştir"*.

Anlaşmaya dair ayrıntılar için bkz. BREXIT ve Birleşik Krallık STA, (Erişim Tarihi: 15.01.2025), <https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/brexit-ve-birlesik-krallik-sta>.

01.01.2021 ile 20.04.2021 arasında İlave Gümrük Vergilerinin uygulanıp uygulanmayacağı meselesi 31351 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı'na eklenen ek ve geçici maddeler ile çözüme kavuşturulmuştur.

"İthalatın "Türkiye Cumhuriyeti ile Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı Arasında Serbest Ticaret Anlaşması" hükümlerine uygun şekilde yapılması halinde, bu Kararın uygulanması bakımından Avrupa Birliğine uygulanan ilave gümrük vergisi oranları, Birleşik Krallık'a da uygulanır"

- Türkiye'nin Serbest Ticaret Anlaşmasından (STA) dolayı bir çapraz kümülasyon³³ sistemine dâhil 24 ülke "*menşeli eşyadan tercihli menşenin tevsiki*"³⁴ halinde ilave gümrük vergilerinden etkilenmeyecektir. EFTA, İsrail, Makedonya, Bosna Hersek, Filistin, Tunus, Fas, Mısır, Arnavutluk, Gürcistan, Karadağ, Sırbistan, Şili, Morityus, Güney Kore, Malezya, Moldova, Faroe Adaları, Singapur, Katar, Kosova, Venezuela, Birleşik Krallık ve Birleşik Arap Emirlikleri STA'ları yürürlüktedir. Ticaret Bakanlığı tarafından Lübnan, Sudan ve Ukrayna STA'ları iç onay süreçlerinin tamamlanmasını müteakip yürürlüğe gireceği belirtilmiştir.³⁵
- Böylelikle AB (Gümrük Birliği) ve Serbest Ticaret Anlaşmaları ile birlikte toplam 51 ülkeye ilave gümrük vergileri uygulanmayacaktır.

1/1/2021 tarihinden önce Türkiye'ye sevk edilmek üzere bir taşıma belgesi düzenlenerek yüklemesi yapılmış olan ve A.TR dolaşım belgesi eşliğinde gelen Birleşik Krallık çıkışlı Avrupa Birliği, Türkiye, Birleşik Krallık ve Türkiye'nin taraf olduğu serbest ticaret anlaşmaları çerçevesinde bir çapraz menşe kümülasyon sistemine dahil ülkeler menşeli eşyaya, 28/2/2021 tarihine kadar (bu tarih dahil) ithalatına ilişkin gümrük beyanamesinin tescil edilmesi halinde bu Karar kapsamındaki vergiler uygulanmaz.

1/1/2021 tarihinden sonra Türkiye'ye sevk edilmek üzere bir taşıma belgesi düzenlenerek yüklemesi yapılmış Birleşik Krallık çıkışlı ve menşeli eşya, Türkiye ile Birleşik Krallık arasında imzalanan Serbest Ticaret Anlaşmasına uyum kapsamında yayımlanacak olan düzenlemenin yürürlüğe gireceği tarihe kadar, bu Karar eki listelerde "Diğer Ülkeler" sütunundaki gümrük vergisi doğrultusunda teminat alınarak ithal edilir.

Geçici 1 inci maddenin ikinci fıkrası kapsamında 1/1/2021 tarihi ile bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih arasında gerçekleşen ithalat işlemlerinin, "Türkiye Cumhuriyeti ile Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı Arasında Serbest Ticaret Anlaşması" hükümlerine uygun şekilde yapıldığının ispatı halinde, söz konusu eşyaya Avrupa Birliğine uygulanan ilave gümrük vergisi oranları uygulanır; alınan teminatlar hakkında gümrük mevzuatı hükümleri çerçevesinde işlem yapılır".

- ³³ Çapraz Menşeli Kümülyasyonu: "*Çok taraflı bir serbest ticaret alanına taraf olan veya aralarında ikili veya çok taraflı serbest ticaret anlaşmaları ağı bulunan ülkeden fazla ülke arasındaki tercihli ticarete uygulanan bir menşe kümülasyon sistemidir*". Bkz. Atilla Şahin, Menşe Kazanım Kuralları ve Menşe Kümülyasyonu, (Ankara: Gümrük Müşavirleri Derneği, 2019), 65 vd.
- ³⁴ İthalatçı, tercihli menşe ispat belgelerini gümrüğe ibraz ederse tercihli rejimden yararlanabilecektir. Bu belgenin gösterilmemesi herhangi bir yaptırıma tabi değildir. Bkz. Yerci, Gümrük Hukuku ve Davaları, 98.
- ³⁵ Ticaret Bakanlığı, Dış İlişkiler, Serbest Ticaret Anlaşmaları, (Erişim Tarihi:15.02.2025), <https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/serbest-ticaret-anlasmalari/yururlukte-bulunan-stalar>.

IV. İLAVE GÜMRÜK VERGİLERİNE İLİŞKİN DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ'NÜN KARARLARI

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), 1995 yılında uluslararası ticareti düzenlemek, ticaret engellerini azaltmak ve üye devletler arasında ticari anlaşmazlıkların çözülmesini sağlamak amacıyla kurulmuştur. DTÖ'nün temel işlevlerinden biri, üye devletler arasında imzalanan ticaret anlaşmalarının uygulanmasını ve bu süreçte ortaya çıkan uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulmasını sağlamaktır. Bu kısımda, ilave gümrük vergileri hakkında DTÖ'nün kararları irdelenmeden önce, bu bağlamda, örgütün Uyuşmazlıkların Halli Mekanizması (Dispute Settlement Body - DSB) önemli bir rol oynamaktadır. DTÖ'nün kararlarının niteliği, bağlayıcılığı ve uygulama süreçleri incelenecek ve bu kararların üye devletler üzerindeki etkileri değerlendirilecektir.

A. Dünya Ticaret Örgütü'nün Kararlarının Hukuki Mahiyeti

DTÖ'nün Uyuşmazlık Çözüm Organı (Dispute Settlement Body, DSB), DTÖ'nün en kritik işlevlerinden biridir. Bu organ, üye ülkeler arasında ortaya çıkan ticari uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulmasını sağlar. DSB, 1947 yılında yürürlüğe giren GATT (Genel Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması) sisteminin geliştirilmiş bir devamı olarak, 1995'te DTÖ'nün bir organı olarak oluşturulmuştur³⁶.

DTÖ'nün uyuşmazlık çözüm organı, GATT (Genel Tarife ve Ticaret Anlaşması) döneminden devralınan prensiplere dayanmaktadır. DSB, DTÖ'nün kurucu anlaşması olan **Marakeş Anlaşması** ile daha sistematik ve bağlayıcı bir hale getirilmiştir. DSB'nin kararları, üye devletlerin yükümlülüklerini netleştirici ve ihlal durumlarını ortadan kaldırmaya yönelik adımlar atılmasını zorunlu kılar³⁷.

İlk aşamada, DTÖ üyesi ülkeler arasındaki anlaşmazlık bir panel tarafından incelenir. Taraflar panel kararını kabul etmezse, kararın temyiz edilebileceği bir Temyiz Organı (Appellate Body) bulunmaktadır³⁸.

³⁶ Chad P. Bown, "Developing Countries and the WTO Dispute Settlement System". World Bank Economic Review, 18/2 (2011): 131-154.

³⁷ Joseph H. Jackson, The World Trading System: Law and Policy of International Economic Relations, (Cambridge: MIT Press, 1997), 185.

³⁸ Peter Van Den Bossche ve Werner Zdouc, The Law and Policy of the World Trade Organization: Text, Cases, and Materials, (Cambridge: Cambridge University Press, 2017), 475-482.

1. Üye Devletler Açısından Bağlayıcılığı

DTÖ, üye ülkelerin ticaret politikalarını ve uygulamalarını denetlerken, uyuşmazlık çözüm organı aracılığıyla alınan kararlar uluslararası ticaretin düzenlenmesinde kilit rol oynamaktadır. DTÖ'nün kararlarının niteliği, üye devletler açısından bağlayıcıdır. Üye devletler, DSB tarafından verilen kararlara uymakla yükümlüdürler. DTÖ Anlaşması'nın 23. maddesine göre, üye devletler arasındaki tüm ticari anlaşmazlıklar, DSB aracılığıyla çözülmek zorundadır³⁹.

Bu kararlar, öncelikle ilgili panelin hazırladığı raporlara dayanır ve bu raporlar, üye ülkeler tarafından temyiz edilmediği sürece bağlayıcı hale gelir. Ayrıca, DSB kararlarının üye devletlerin ulusal hukuk sistemlerine doğrudan uygulanmasa da devletler ulusal hukuklarını uyumlu hale getirmekle yükümlüdür. Bu nedenle uluslararası hukukun bir parçası olarak bağlayıcı nitelik taşır. Bu bağlayıcılık, DTÖ'nün kurucu anlaşması olan Marakeş Anlaşması'nda net bir şekilde ortaya konulmuştur. Bu anlaşma, ticari uyuşmazlıkların çözüm sürecine ilişkin düzenlemeler getirir ve üye devletlere belirli yükümlülükler getirir. Özellikle anlaşmanın 22. ve 23. maddeleri, üye devletlerin panel ve temyiz organı kararlarını uygulamaları gerektiğini belirtir⁴⁰.

Panel ve temyiz organı kararlarının bağlayıcı olmasının temel amacı, uluslararası ticaretin düzenli bir şekilde sürdürülmesini sağlamak ve anlaşmazlıkların çözümünde öngörülebilirliği artırmaktır. Bu çerçevede, üye devletler, karar doğrultusunda iç hukuklarında değişiklik yapmak veya uluslararası ticaret hukuku ile uyumsuz uygulamalarını düzeltmek zorundadırlar⁴¹.

Bağlayıcılıkla ilgili dikkat edilmesi gereken bir diğer husus, DTÖ'nün temyiz organının rolüdür. Temyiz organı, üye devletler arasındaki uyuşmazlıklara ilişkin panel kararlarını gözden geçirilerek karar verir. Üye devletler açısından nihai olması ve itiraz edilemez nitelikte olması bakımından önemlidir⁴².

³⁹ Petros C. Mavroidis, *The Regulation of International Trade: The WTO Agreements on Trade in Goods*. (Cambridge: MIT Press), (2016): 766-771, 768.

⁴⁰ Jackson, *The World Trading System: Law and Policy of International Economic Relations*, (1989): 134-417, 148.

⁴¹ William J. Davey, "The WTO Dispute Settlement System: The First Ten Years.". *Journal of International Economic Law*, 8/1 (2005): 17-50, 23.

⁴² Jackson, *The World Trading System: Law and Policy of International Economic Relations*, 492.

Panel kararları, öncelikle **DSB (Dispute Settlement Body - Uyuşmazlıkların Halli Organı)** tarafından kabul edilir ve bu kararların uygulanması üye devletler tarafından zorunlu hale getirilir.

Taraf devletler, panel kararına uyum sağlamak için bir süreye sahip olur. Bu süre içinde üye devletin, ihlale sebep olan yasalarını veya politikalarını değiştirmesi beklenir. Karar uygulanmadığı takdirde, zarar gören taraf uygulamanın gecikmesine itiraz edebilir ve DTÖ tarafından belirlenen bir süre içinde tazminat talep edebilir. Eğer taraf devletler anlaşmazlığı çözemese, zarar gören tarafın misilleme (retaliation) hakkı devreye girer⁴³.

2. Yaptırım Mekanizması

Dünya Ticaret Örgütü'nün uyuşmazlık çözüm mekanizması, küresel ticaretin sürdürülebilirliği ve düzenliliğini sağlamak için kritik bir role sahiptir. DTÖ'nün verdiği kararların uygulanmaması durumunda devreye giren yaptırım mekanizması, örgütün etkinliğini korumaya yönelik önemli bir araçtır. Ancak, bu mekanizma çoğu zaman sınırlı bir etkiye sahiptir.

Misilleme hakkı, DTÖ'nün temel işlevlerinden olan anlaşmazlıkların çözümünde adaletin sağlanması amacıyla geliştirilmiştir. Bir devlet, bir DTÖ kararına uymadığında, zarar gören devlet misilleme yapma yetkisine sahiptir. Bu mekanizma, sadece zarar gören ülkenin ekonomik çıkarlarını korumakla kalmaz, aynı zamanda diğer üye devletlere de uluslararası ticaret sistemine uyum sağlamaya zorlamaktadır.

⁴³ Bu süreç, uluslararası ticaretin düzenlenmesinde önemli bir işlev görse de, uygulamada sorunlarla karşılaşılabilir. Örneğin, kararın tam anlamıyla uygulanmaması halinde, zarar gören ülke tazminat talebinde bulunabilir veya misilleme önlemlerine başvurabilir. Ancak, bu süreç genellikle ticaretin daha da karmaşık hale gelmesine ve devletler arası ilişkilerde gerilimlere neden olabilir. Steve Charnovitz. "Rethinking WTO Sanctions". The American Journal of International Law, 95/4 (2001): 792-831, 810; Her ne kadar DTÖ kararları hukuken bağlayıcı olsa da, uygulamada devletlerin egemenliği ve iç siyasi çıkarları nedeniyle bazı zorluklar ortaya çıkabilir. Bazı devletler, panel veya temyiz organı kararlarına uymakta isteksiz davranabilir. Devletlerin DTÖ kararlarına uymaması, çoğu zaman siyasi ve ekonomik çıkarlarla ilişkilidir. Kararların uygulanması, belirli sektörlerdeki yerel çıkar gruplarını olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle, hükümetler yerel çıkarların korunması amacıyla kararları uygulamaktan kaçınabilirler. Örneğin, tarım ve gıda güvenliği konularında alınan DTÖ kararları, bazı devletler tarafından iç siyasi baskılar nedeniyle uygulanmamaktadır. Jackson, The World Trading System: Law and Policy of International Economic Relations, 207.

DTÖ kararlarının uygulanmadığı durumlarda devreye giren misilleme hakkı, örgütün uyuşmazlık çözüm sisteminin en önemli unsurlarından biridir. Bu hak, bir devletin DTÖ'nün verdiği karar doğrultusunda hareket etmeyen bir başka devlete karşı ticari kısıtlamalar uygulama yetkisini tanıır. Marrakeş Anlaşması'nın 22. maddesi, zarar gören tarafın, karşı tarafın yükümlülüklerini yerine getirmedeği durumlarda misilleme önlemlerine başvurma hakkını düzenler. Bu önlemler, ticari yaptırımlar, ek tarifeler veya ticaret kısıtlamaları şeklinde uygulanabilir⁴⁴.

Misilleme hakkına başvuran üye devlet, DSB'den izin almak zorundadır. Misilleme önlemlerinin **orantılı** olması gerekir; yani, verilen zarar kadar misilleme yapılması gerekir. DTÖ, uygulanan misillemenin orantılı olup olmadığını denetler ve tarafların başvuruları üzerine bu önlemleri inceleyebilir⁴⁵. Misilleme hakkının sınırlı etkinliği, uzun vadede uluslararası ticaret sisteminin istikrarını tehdit edebilir. Misilleme hakkının orantısız veya aşırı kullanılması, ticaret ortaklıklarını zayıflatabilir ve devletlerarası güvensizlik ortamı yaratabilir⁴⁶.

Misilleme hakkının bir diğer sınırlılığı, ticaret savaşlarına yol açma potansiyelidir. Misilleme, zarar gören devletin kısa vadede eko-

⁴⁴ Jackson, *The World Trading System: Law and Policy of International Economic Relations*, 209.

⁴⁵ Peter Van Den Bossche ve Werner Zdouc, *The Law and Policy of the World Trade Organization: Text, Cases, and Materials*, (Cambridge: Cambridge University Press, 2017): 1-1170, 520; Örneğin, ABD-Avrupa Birliği arasında muz ticareti ile ilgili yaşanan uyuşmazlık, misilleme hakkının uygulandığı en bilinen örneklerden biridir. Bu anlaşmazlıkta, ABD, Avrupa Birliği'nin muz ithalatı düzenlemelerine karşı çıkmış ve DTÖ'nün verdiği karar doğrultusunda Avrupa Birliği'nin düzenlemelerini değiştirmemesine karşılık ek ticaret kısıtlamaları uygulamıştır. Joost Pauwelyn, "Enforcement and Countermeasures in the WTO: Rules are Rules—Toward a More Collective Approach.". *The American Journal of International Law*, 94/2 (2000): 335-347, 345.

⁴⁶ Robert Howse ve Kalypso Nicolaidis, "Legitimacy and Global Governance: Why Constitutionalizing the WTO Is a Step Too Far", *Efficiency, Equity, and Legitimacy: The Multilateral Trading System at the Millennium*, (Brookings Institution Press, 2001): 1-352, 227-252.; Özellikle gelişmekte olan ülkeler için misilleme hakkının bu sınırlılıkları daha belirgin hale gelmektedir. Bu ülkeler, büyük devletler tarafından uygulanan ticari yaptırımlara karşı koymakta zorlanabilirler ve bu durum, gelişmekte olan ülkelerin DTÖ sistemine olan güvenini sarsabilir. DTÖ'nün misilleme mekanizmasının bu tür zorlukları, örgütün kararlarının etkin bir şekilde uygulanmasını zaman zaman engelleyebilir. Davey, "The First Ten Years ", 30.

nomik çıkarlarını korumaya yönelik bir adım olarak görülse de uzun vadede taraflar arasında ticaret savaşlarını tetikleyebilir. Misilleme, kısa vadede zarar gören devlet için bir telafi aracı sağlasa da sürekli misilleme ve karşı misilleme döngüsü, uluslararası ticaret ilişkilerinde uzun vadeli istikrarsızlıklara yol açabilir. Ayrıca, misilleme hakkının orantısız veya aşırı kullanılması, ticaret ortaklıklarını zayıflatabilir ve devletlerarası güvensizlik ortamı yaratabilir⁴⁷. Ticaret savaşları, misilleme ve karşı misilleme şeklinde bir dizi ticari yaptırımın devreye girdiği, devletlerarası ekonomik ilişkilerin gerginleştiği bir süreçtir. Bu tür savaşlar, uluslararası ticaret sisteminin istikrarını bozabilir ve küresel ticaret hacmini olumsuz etkileyebilir⁴⁸. Ayrıca misilleme, ticari kapasitesi düşük olan ülkeler açısından etkili bir yaptırım biçimi olmadığı göz önünde bulundurulmalıdır⁴⁹.

Misilleme hakkının sınırlılıkları göz önünde bulundurulduğunda, uluslararası ticaret sisteminin etkinliğini artırmak için alternatif yöntemler üzerinde durulmalıdır. Bazı yazarlar, DTÖ'nün mevcut yaptırım mekanizmasının yetersiz olduğunu ve daha kolektif bir yaptırım sistemi geliştirilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Bu sistemde, DTÖ'nün kararlarına uymayan devletlere karşı sadece zarar gören tarafın değil, diğer üye devletlerin de yaptırım uygulayabilmesi önerilmektedir⁵⁰.

Her ne kadar DTÖ kararlarının yaptırım mekanizması, uygulamaya zorlama bakımından birtakım sorunlar içerse de DSB tarafından verilen kararlar, uluslararası hukukta önemli bir yere sahiptir ve üye devletler açısından bağlayıcı nitelik taşır. Ancak bu kararların uygulanabilirliği, devletlerin egemenliği, iç hukuk düzenlemeleri ve siyasi

⁴⁷ Howse ve Nicolaidis, *Legitimacy and Global Governance: Why Constitutionalizing the WTO Is a Step Too Far*, 271.

⁴⁸ Mitsio Matsushita, Thomas. J. Schoenbaum ve Petros C. Mavroidis, *The World Trade Organization: Law, Practice, and Policy*, (Oxford: Oxford University Press, 2015), 417; Örneğin, ABD ve Çin arasındaki ticaret savaşları, her iki tarafın da misilleme hakkını kullanarak birbirlerine karşı ek tarifeler uygulamasıyla başlamıştır. Bu tür önlemler, uluslararası ticaret sisteminde belirsizlik yaratarak, ticaretin serbest akışını ve dünya ekonomisini olumsuz yönde etkileyebilir. Bkz. Pauwelyn, "Toward a More Collective Approach", 345.

⁴⁹ Charnovitz, "Rethinking WTO Sanctions", 810.

⁵⁰ Bu tür bir kolektif yaptırım mekanizması, kararların uygulanabilirliğini artırabilir ve misillemenin küçük devletler için sınırlı kalan etkisini dengeleyebilir. Ayrıca, bu yaklaşım, ticaret savaşlarının önlenmesine yardımcı olabilir ve uluslararası ticaret sisteminde daha fazla istikrar sağlayabilir. Pauweyln, 342.

irade gibi faktörlere bağlıdır. Uygulamadaki bazı zorluklar, DTÖ'nün yaptırım mekanizmasının etkisiz kaldığı eleştirilerini beraberinde getirir de DTÖ kararları küresel ticaretin düzenlenmesinde kilit bir rol oynamaktadır.

B. İLAVE GÜMRÜK VERGİLERİNE İLİŞKİN DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ KARARLARINDAN ÖRNEKLER

Gümrük vergileri, ithalat ile bağlantılı olarak uygulanan diğer vergi ve harçlar ile dâhili vergiler arasındaki ayrım Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) içtihadında ilk kez Hindistan-Ek Vergiler davasında ele alınmıştır. Bu aynı zamanda GATT (Tarife ve Ticarette Genel Anlaşma) 1994 Madde II: 1(b), II: 2(a) ve III: 2 arasındaki ilişkiyi inceleyen ilk Dünya Ticaret Örgütü'nün incelediği anlaşmazlıktır⁵¹. Söz konusu konunun yeniliği göz önüne alındığında, Temyiz Organı Raporu Olağan Gümrük Vergileri (OCDs) ile Diğer Vergi ve Harçlar (ODCs) ile iç vergiler arasında net bir ayrımı etkili bir şekilde ortaya koymamıştır.

Hindistan-Amerika İlave Gümrük Vergileri uyuşmazlığı, GATT hükümleri çerçevesinde gümrük vergileri ile iç vergiler arasındaki sınırın belirlenmesine ilişkin ilk örnek olması bakımından önemlidir. Bununla birlikte, yalnızca Hindistan'a ilişkin bu uyuşmazlık değil; Türkiye'nin taraf olduğu Türkiye-ABD ve Çin-Türkiye davaları da benzer nitelikte tartışmaları gündeme getirmiştir. Bu nedenle, anılan davaların da aynı başlık altında değerlendirilmesi, konunun ülkemiz açısından somut yansımalarını ortaya koyacaktır.

1. Hindistan – Amerika Birleşik Devletleri

Ülke likörü ve baharatlı ve aromalı ülke likörünün çeşitli varyantları dışında, Hindistan'da üretilen viski, rom, cin, brendi vb. diğer alkollü içecekler Hint Yapımı Yabancı Likör (IMFL) olarak adlandırılmaktadır. Başka bir ülkeden ithal edilen aynı içecekler ise İthal Yabancı İçki (IFL) olarak adlandırılmaktadır⁵². Hindistan'da Viski

⁵¹ Jayant Dasgupta, Abhijit Das ve James J. Nedumpara, India—Additional Import Duties: Tax Reforms via WTO, Centre for WTO Studies (CWS), Indian Institute of Foreign Trade (IIFT), (New Delhi: WTO Dispute Settlement at Twenty, New Delhi, (2016): 179-193, 179.

⁵² Joel Harrison, "Whisky in India", 2011, (Erişim Tarihi: 16.04.2025), <https://www.livemint.com/Companies/ny0g0a6Vo9Xz7DIB2TGcYI/Whisky-in-India.html>.

IFL'den genellikle başka bir Hindistan Eyaletinden "ithal edilen" IMFL'den farklı bir oranda Eyalet özel tüketim vergisi alınmaktaydı ve bu vergi Eyalet içinde üretilen IMFL'den alınan vergiden de farklı olabilmekteydi⁵³.

Zaman geçtikçe, IMFL ve IFL üzerindeki vergi rejimleri, bir eyaletten diğerine önemli ölçüde farklılık gösteren karmaşık bir düzenlemeler ağı haline gelmiştir. Önemli olan, bir eyaletinde üretilen ve satılan IMFL'nin, başka bir eyalette üretilen ve eyalet tüketim vergisinin uygulanması amacıyla ilk eyalette satılan IMFL'den farklı işleme tabi tutulmaktaydı. Ayrıca, IFL çoğu eyalette IMFL'den farklı işlem görmüştür.

Vergilerin tek tek devletler tarafından dahili olarak toplanması külfetli bir uygulama olacağından Birlik, ithalatı kolaylaştırıcı bir önlem olarak gümrük limanlarında devlet tüketim vergileri yerine bir ek vergi tahsil edilebileceği ve devletin herhangi bir verginin uygulamaktan alıkonulabileceği öngörülmüştür. Ek vergi oranları ise farklı eyaletlerde IMFL'ye uygulanan devlet özel tüketim vergilerinin ortalama oranlarına göre hesaplanacaktır⁵⁴.

Uyuşmazlık, yukarıda tartışıldığı üzere, alkollü içeceklerin ithalatına uygulanan İlave Vergiler (Additional Duty, AD) ve Ekstra Ayrı Vergiler (Extra-Additional Duty, EAD) ile Hindistan'ın çeşitli yasal araçlar vasıtasıyla bazı tarım ve sanayi ürünlerine uyguladığı ek vergiler ile ilgilidir⁵⁵. Bu vergiler söz konusu ürünlerin ithalatı sırasında sınırda ad valorem esasına göre tahsil edilmiştir⁵⁶.

⁵³ "Internal files of Department of Commerce", Ministry of Commerce & Industry, Government of India, supra note 5; aktaran Dasgupta, Das ve Nedumpara, India—Additional Import Duties: Tax Reforms via WTO, Centre for WTO Studies (CWS), Indian Institute of Foreign Trade (IIFT), 181.

⁵⁴ Dasgupta, Das ve Nedumpara, India—Additional Import Duties: Tax Reforms via WTO, Centre for WTO Studies (CWS), Indian Institute of Foreign Trade (IIFT), 182.

⁵⁵ 1975 tarihli Gümrük Tarife Kanunu'nun Birinci Cetvelinin 2. ve 3. Bölümleri; 1962 tarihli Gümrük Kanunu'nun 12. Bölümü; 5/2004 sayılı Gümrük Tebliği (8 Ocak 2004); 20/1997 sayılı Gümrük Tebliği (1 Mart 1997); 32/2003 sayılı Gümrük Tebliği (1 Mart 2003); ve 19/2006 sayılı Gümrük Tebliği).

⁵⁶ İlave Gümrük Vergisi (Additional Duty) GATT 1994'ün Madde II:2(a) hükmüne göre, ithal edilen ürünlere, yerli ürünlere uygulanan iç vergilerle eşdeğer bir vergi uygulanabilir. Hindistan, bu vergiyi yerli ürünlere uygulanan özel tüketim vergisi (excise duty) ile denkleştirmek amacıyla ithalat aşamasında uygulamaktadır. Bu vergilerin amacı İthal ürünlerin, yerli ürünlerle aynı vergi yüküne tabi olmasını

12 Mart 2007 tarihinde, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), söz konusu vergilerin Hindistan'ın Taahhütler Çizelgesi'ne ve özellikle GATT 1994 Madde II:1 (a) ve (b)'ye aykırı olarak alındığını iddia ederek, yukarıda belirtilen tedbirler hakkında Hindistan ile istişarelerde bulunulmasını talep etmiştir. Avrupa Toplulukları (AT), Avustralya, Şili, Japonya ve Vietnam daha sonra istişarelere katılmıştır. ABD, 24 Mayıs 2007 tarihinde, istişarelerin başarısız olması nedeniyle bir panel kurulmasını talep etmiştir. Panel 20 Haziran 2007 tarihinde kurulmuştur.

Madde II: 2, “bazı harçların, olağan gümrük vergileri veya “diğer vergiler veya harçlar” gibi görünse de farklı türde harçlar olduğunu ve bu nedenle farklı disiplinlere tabi olduğunu açıklığa kavuşturmak için” Madde II'ye dahil edilmiştir.

Hindistan, olumsuz ödemeler dengesi pozisyonu nedeniyle 2001 yılına kadar alkollü içecekler de dahil olmak üzere birçok malın ithalatına miktar kısıtlamaları (QRs) uygulamıştır. İthal edilen alkollü içecek miktarı 2001 yılından önce göz ardı edilebilir düzeydeydi ve bu nedenle Hindistan'ın ulusal muameleyi ihlal ettiği veya gümrük vergisi oranlarını aştığı konusu diğer ülkeler tarafından Dünya Ticaret Örgütü açısından gündeme getirilmemişti. 2001'de miktar kısıtlamalarının kaldırılmasıyla birlikte konu daha büyük önem kazanmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri Hindistan'ın getirdiği iki spesifik vergiye itiraz etmiştir: “AD” ve “EAD”⁵⁷.

sağlamak ve yerli üreticilerle haksız rekabeti önlemektir. Ekstra Ayır Gümrük Vergisi (Extra-Additional Duty) ise GATT 1994'ün Madde II:2(a)'ya dayanarak, ithal edilen ürünlerin, yerli ürünlere uygulanan yerel vergilere (örneğin, satış vergisi, katma değer vergisi - KDV) eşdeğer bir vergiye tabi olmasını sağlar. İthal ürünlerin yerli ürünlerle aynı yerel vergilere tabi tutulmasını sağlamak ve ithalatın iç piyasada haksız bir avantaja sahip olmasını engellemektir. İlave Gümrük Vergisi, ithal edilen ürünlerin yerli üretime uygulanan iç vergilerle (özellikle özel tüketim vergisi) denkleştirilmesini amaçlar. Ek İlave Gümrük Vergisi, ithal edilen ürünlerin yerel vergilerle (örneğin KDV, satış vergisi) denkleştirilmesini sağlar. Kısacası, İlave Gümrük Vergisi iç üretim üzerindeki özel vergilere odaklanırken, Ek İlave Gümrük Vergisi satış veya tüketim aşamasında alınan yerel vergilere odaklanır. WT/DS360/R, Hindistan-Amerika Birleşik Devletleri'nden İthalata Uygulanan Ek Vergilere İlişkin Panel Raporu, paragraf 2.1-3, 7.2-24.

⁵⁷ WT/DS352/1, G/L/804, Avrupa Topluluklarının İstisare Talebi, Hindistan - Avrupa Topluluklarından Şarap ve Alkollü İçkilerin İthalatını ve Satışını Etkileyen Önlemler, (23 Kasım 2006); derdest talep için bkz. WT/DS380/1, G/L/855, G/SCM/D79/1, Avrupa Topluluklarının İstisare Talebi, Hindistan - İthal Şarap ve Alkollü İçkilere İlişkin Bazı Vergiler ve Diğer Önlemler, (25 Eylül 2008).

Bu vergiler Hindistan tarafından belirli ürünlerin ithalatında sınırda uygulanmış ve temel gümrük vergilerine ek olarak tahsil edilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri bu vergilerin Hindistan'ın GATT Madde II:1(a) ve II:1(b) kapsamındaki yükümlülüklerine aykırı olduğunu, çünkü ithalatı Hindistan'ın Taviz Çizelgesinde belirtilenlerin ötesinde olağan gümrük vergilerine veya diğer vergi veya harçlara tabi tuttuğunu iddia etmiştir.

Hindistan, ABD'nin bu vergileri Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) Madde II:1(b) (Madde II: 2, "olağan gümrük vergileri veya "diğer vergiler veya harçlar" gibi görünseler de bazı harçların farklı türden harçlar olduğunu ve bu nedenle farklı disiplinlere tabi olduklarını açıklığa kavuşturmak için" Madde II'ye dahil edilmiştir anlamında gümrük vergileri veya diğer vergi ve harçlar olarak yanlış nitelendirdiğini belirtmiştir. Bunun yerine hem Ek Vergi hem de İlave Ek Vergi, benzer yerli ürünlerle ilgili olarak uygulanan dahili vergilere eşdeğer olan ve bu nedenle Madde II: 2 (a) GATT kapsamına giren ürünlerin ithalatından alınan ücretlerdir. Özellikle, alkollü içeceklerle uygulanan Ek Vergi, devletler tarafından uygulanan özel tüketim vergilerinin yerine alınmakta ve İlave Gümrük Vergisi ise satış vergisi, KDV ve diğer yerel vergi veya harçları dengelemek için uygulanmaktadır⁵⁸.

Amerika Birleşik Devletleri'ne göre, GATT Madde II:2(a) kapsamındaki vergileri haklı gösterme iddiasını desteklemek için bu ayrıntıları sağlamak Hindistan'a kalmıştır. Hindistan ise, Amerika Birleşik Devletleri'nin söz konusu vergilerin Madde II:1(b) GATT kapsamına girmediğine dair ilk görünüş ispatı (prima facie) niteliğinde bir dava açması gerektiğini iddia etmiş ve hatta Panel'in bazı dahili vergilerin işleyişine ilişkin ayrıntılar talep eden yazılı sorusunu açıkça reddetmiştir. Dünya Ticaret Örgütü Temyiz Organına göre, Ek Vergilerin işleyişinden, bunların bazı durumlarda ithal ürünlere benzer yerli ürünlere uygulananlardan daha fazla vergi uygulanmasına yol açacağı sonucu çıkarılabilir, ancak bunun fiilen gerçekleşip gerçekleşmediğine dair somut bir delil yoktur.

Temyiz Organı, Amerika Birleşik Devletleri'nin her iki verginin de GATT Madde II:2(a) anlamında dahili vergilerle "eşdeğer" olmadığını ispat etme yükümlülüğünü yerine getiremediği ve sonuç olarak vergilerin GATT Madde II:1(b) anlamında olağan gümrük vergilerine veya

⁵⁸ Dasgupta, Das ve Nedumpara, India—Additional Import Duties: Tax Reforms via WTO, Centre for WTO Studies (CWS), Indian Institute of Foreign Trade (IIFT), 183.

diğer vergi veya harç niteliğinde olduğunu gösteremediği sonucuna varmıştır. AB, Panel'in GATT Madde II:1(b) ve II:2(a)'yı yorumlamasına temelde katılmamış ancak Amerika Birleşik Devletleri'nin ispat yüküne ilişkin iddiasını kabul etmemiştir. AB ayrıca Dünya Ticaret Örgütü'nün bünyesinde yer alan Anlaşmazlıkların Halli Organına (AHO) tavsiyelerde bulunmaktan kaçınmış, ancak yine de (İlave) Ek Vergilerin potansiyel uygulamasına ilişkin hususları formüle etmiştir. AB, (İlave) Ek Vergilerin, Hindistan'ın bu (İlave) Ek Vergilere eşdeğer olduğunu iddia ettiği dahili harçları aşan ithalat harçlarının uygulanmasına yol açtığı ölçüde Madde II:2(a) kapsamında haklı gösterilemeyeceğini ve sonuç olarak, bu durumun (İlave) Ek Vergileri, Hindistan'ın Taviz Cetvelinde belirtilenleri aşan harçların uygulanmasına yol açtığı ölçüde Madde II:1(b) ile tutarsız hale getireceğini değerlendirmiştir.

Temyiz Organı'na göre, Madde II: 2 (a) ile uyumlu olmayan "sınır ücretleri" Madde II: 1 (b) kapsamına girecektir. Bu tür 'sınır ücretleri', Madde II: 1 (b) kapsamına girecektir. Hindistan-İlave İthalat Vergileri: Dünya Ticaret Örgütü Aracılığıyla Vergi Reformları 193 İmtiyazlar Çizelgesine kaydedilmiştir. Ancak, bunların tam olarak adlandırılması konusunda belirsizlik devam etmektedir⁵⁹.

İstişareler sırasında Avrupa Topluluğu'nun (AT) temel vurgusu, gümrük kapılarında IFL için Ek Gümrük Vergisi alınmasına rağmen, devlet makamlarının aynı ürünler için ayrıca Devlet ÖTV'si tahsil etmeleriydi. Dahası, İlave Gümrük Vergisi, AB'nin istişare talebinde bahsettiği Eyaletlerde benzer yerli ürünler için tahsil edilen Devlet özel tüketim vergisi ve harçlarından daha yüksekti.

Ayrıca Temyiz Organı kararında, Madde II:2(a) ile uyumlu olmayan ücretlerin Madde II:1(b) kapsamına girdiğini değerlendirmiş ve bu vesileyle Madde II kapsamındaki 'sınır ücretleri' ile Madde III kapsamındaki 'iç ücretler' arasındaki ayrımın altını çizmiştir. Ne yazık ki AB, Madde II:1(b) kapsamında bu ücretlere getirilen maddi yükümlülüğü ortaya koyamamıştır⁶⁰.

⁵⁹ Dasgupta, Das ve Nedumpara, India—Additional Import Duties: Tax Reforms via WTO, Centre for WTO Studies (CWS), Indian Institute of Foreign Trade (IIFT), 184-189.

⁶⁰ Dasgupta, Das ve Nedumpara, India—Additional Import Duties: Tax Reforms via WTO, Centre for WTO Studies (CWS), Indian Institute of Foreign Trade (IIFT), 184-189.

2. Türkiye – Amerika Birleşik Devletleri

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı, 8 ve 22 Mart 2018 tarihli iki ayrı Başkanlık Bildirisi ile Avustralya, Arjantin, Brezilya, Kanada, Avrupa Birliği, Kore ve Meksika hariç olmak üzere tüm ülkelerden belirli çelik ürünlerine %25 oranında ve belirli alüminyum ürünlerine %10 oranında ek ithalat vergisi getirildiğini duyurmuştur. Bu tedbirler 23 Mart 2018 tarihinde yürürlüğe girmiştir⁶¹.

Bunu takiben, 30 Nisan 2018 tarihinde, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Arjantin, Avustralya, Brezilya ve Kore’den yapılan ithalatları belirli çelik ürünlerine uygulanan ek vergilerden muaf tutan ve Arjantin, Avustralya ve Brezilya’dan yapılan ithalatları belirli alüminyum ürünlerine uygulanan ek vergilerden muaf tutan iki başkanlık bildirisi daha yayınlamıştır. Bu muafiyetler süresiz olarak uygulanacak gibi görünmektedir. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı ayrıca Kanada, Avrupa Birliği ve Meksika için ek ithalat vergisi muafiyetini 31 Mayıs 2018 tarihine kadar uzatmıştır⁶².

⁶¹ Yeni tarifeler, ithal edilen alüminyum ve çeliğin değeri üzerinden alınan ad valorem vergilerdir. Revize edilen tarifeler, 23 Mart 2018 tarihinde veya sonrasında Amerika Birleşik Devletleri’ne giren veya tüketim için bir depodan çekilen belirli ithal çelik ve alüminyum kalemleri için geçerlidir. Daha detaylı bilgi için bkz. President Trump Issues Proclamations Imposing Increased Tariffs on Imported Aluminum and Steel, (Erişim Tarihi: 27.07.2024), <https://natlawreview.com/article/president-trump-issues-proclamations-imposing-increased-tariffs-imported-aluminum>; ABD’nin ulusal güvenliğini tehdit edecek miktarlarda ve koşullarda ABD’ye ithal edildiğini tespit etmiş ve Kanada ve Meksika dışındaki tüm ülkelerden ithal edilen bu tür çelik ürünlerine yüzde 25 oranında ad valorem gümrük vergisi uygulayarak bu ürünlerin ithalatını düzenlemeye karar vermiştir. Bildiride ayrıca, Amerika Birleşik Devletleri’nin güvenlik ilişkisi içinde olduğu herhangi bir ülkenin, söz konusu ülkeden yapılan ithalatın neden olduğu ulusal güvenliğe zarar verme tehdidini ele almak için alternatif yolları tartışmaya açık olduğu belirtilmiştir. BİDEN, Joseph H. Jr; “A Proclamation on Adjusting Imports of Steel Into the United States”, *White House*, Dec 2023, (Erişim Tarihi 27.07.2025), <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/presidential-actions/2023/12/28/a-proclamation-on-adjusting-imports-of-steel-into-the-united-states-5/>, Detaylı bilgi için bkz. American Journal of International Law. 112/3 (2018): 499- 504.

⁶² 30 Nisan 2018’de, ABD Başkanı Donald Trump, Kanada, Meksika ve Avrupa Birliği’nden yapılan çelik ve alüminyum ithalatına uygulanan ek tarifeler için muafiyet süresini 1 Haziran 2018’e kadar uzatan iki başkanlık bildirisi imzaladı. Bu süre, devam eden ticaret müzakereleri ve Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) görüşmeleri kapsamında verildi. Aynı zamanda, Arjantin, Avustralya ve Brezilya’ya çelik ve alüminyum tarifeleri için kalıcı muafiyet sağlanırken, Güney Kore’ye yalnızca çelik ithalatı için kalıcı

1 Haziran 2018 itibariyle, belirli çelik ürünlerine uygulanan ek vergiler Arjantin, Avustralya, Brezilya ve Kore hariç tüm menşe ülkeler için geçerli olacak gibi görünmektedir. Belirli alüminyum ürünlerine uygulanan ek vergiler Arjantin ve Avustralya hariç tüm menşe ülkelere uygulanacak gibi görünmektedir. Arjantin, Brezilya ve Kore'den yapılan çelik ithalatına ve Arjantin'den yapılan alüminyum ithalatına kota getirildiği görülmektedir⁶³.

bir muafiyet verildi. Güney Kore'den yapılan çelik ithalatına bir kota uygulandı, ancak alüminyum ithalatı için tarifeler devam etti. Bu muafiyetler, ABD'nin söz konusu ülkelerle "ulusal güvenliğe yönelik tehditleri ele almak için" tatmin edici alternatif yollar üzerinde anlaşmalar yapması sonucunda sağlandı. Eğer bu anlaşmalar belirli bir süre içinde sonuçlanmazsa, tarifelerin yeniden uygulanması mümkün olacaktı. United States: Exemption of tariffs on steel and aluminum products reached for some countries – others extended until 1 June, Mayıs 2018, (Erişim Tarihi: 27.07.2024) <https://globaltaxnews.ey.com/news/2018-5589-united-states-exemption-of-tariffs-on-steel-and-aluminum-products-reached-for-some-countries-others-extended-until-1-june>; Donald Jr. Trump, Proclamation 9740—Adjusting Imports of Steel Into the United States, (Erişim Tarihi: 27.07.2024), <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/proclamation-9740-adjusting-imports-steel-into-the-united-states>.

⁶³ United States – Certain Measures On Steel And Aluminium Products, Request For Consultations By Turkey, G/L/1259#G/SG/D61/1#WT/DS564/1, (Erişim Tarihi: 16.04.2025), https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/FE_Search/FE_S_S009-DP.aspx?language=E&CatalogueIdList=247633&CurrentCatalogueIdIndex=0&FullTextHash=&HasEnglishRecord=True&HasFrenchRecord=True&HasSpanishRecord=True; 10 Ağustos 2018 tarihinde Başkan Trump Twitter üzerinden yaptığı açıklamada, ABD'nin Türkiye'ye uyguladığı 232. Bölüm çelik ve alüminyum gümrük vergilerini iki katına çıkaracağını duyurmuş ve gümrük vergilerini artırma gerekçesi olarak Türk lirasındaki düşüşü göstermiştir. Bkz. Rachel M. Nelson, "Turkey's Currency Crisis", *Congressional Research Service*, Ağustos 2018; ABD Ticaret Bakanı Wilbur Ross aynı gün yaptığı açıklamada şunları söyledi: "Mart ayında Bölüm 232 tarifesinin uygulanmasından bu yana ABD'ye yapılan ihracat azalmış ve yurtiçi kapasite kullanımı artmıştır, ancak bu ulusal güvenliğe yönelik tehdidi ortadan kaldırmaya yetecek düzeyde değildir. Türkiye'den yapılan çelik ithalatına uygulanan tarifenin iki katına çıkarılması, Bakanlığın Bölüm 232'de tanımlandığı üzere ulusal güvenliği tehdit ettiğini tespit ettiği bu ithalatı daha da azaltacaktır." United States Increases Tariffs on Turkish Products; Turkey Responds with Increased Tariffs on U.S. Products, (Erişim Tarihi: 27.07.2024), <https://www.thomsonhinesmartrade.com/2018/08/united-states-increases-tariffs-turkish-products-turkey-responds-increased-tariffs-u-s-products/>; Artırılan tarife oranı 13 Ağustos 2018 tarihinde yürürlüğe girerken, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan da 15 Ağustos 2018 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan bir Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile ABD menşeli bazı ürünlere yönelik gümrük vergilerini artırdı. Türkiye piring, tütün, taşıt araçları, alkol, kömür ve kozmetik gibi ürünlerde gümrük vergilerini artırdı. Erdoğan'ın kararnamesiyle binek otomobiller, alkollü içecekler ve yaprak

10 Ağustos 2018 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri Başkanı, Türkiye'ye uygulanan bazı çelik ürünlerine yönelik ek vergileri, 13 Ağustos 2018 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, %25'ten %50'ye çıkararak değiştirmiştir. Ayrıca, 10 Ağustos 2018 tarihinde, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı, Türkiye'ye uygulanan belirli alüminyum ürünlerine yönelik ek vergileri %10'dan %20'ye çıkararak değiştireceğini açıklamıştır⁶⁴.

Bu tedbirlerin 1962 tarihli Amerika Birleşik Devletleri Ticareti Genişletme Yasası'nın 232. Bölümüne⁶⁵ dayanılarak alındığı ve öncesinde Amerika Birleşik Devletleri Ticaret Bakanlığı (USDOC) tarafından sırasıyla çelik ve alüminyum ürünlerine yönelik olarak bu hüküm ve Amerika Birleşik Devletleri Federal Düzenlemeler Kanunu'nun 705. Bölümüne (15 CFR 705) dayanılarak yürütülen iki soruşturma olduğu görülmektedir.

Her iki soruşturmada da USDOC, çelik ve alüminyum ithalatının mevcut miktar ve koşullarının Amerika Birleşik Devletleri'nin iç ekonomisini zayıflattığını ve Bölüm 232'de tanımlandığı üzere ulusal güvenliğe zarar verme tehdidi oluşturduğunu tespit etmiştir. Bölüm 232

tütün üzerindeki gümrük vergileri iki katına çıkarılarak sırasıyla yüzde 120, yüzde 140 ve yüzde 60 oranında gümrük vergisi uygulanmaya başlandı. Gümrük vergisi getirilen diğer ABD ürünleri arasında fındık, kozmetik, plastik ve kâğıt da yer alıyor. Türkiye Cumhurbaşkanı Yardımcısı Fuat Oktay, gümrük vergilerinin "ABD'nin bilinçli ekonomik saldırılarına misilleme olarak mütekabiliyet ilkesi çerçevesinde" alındığını belirtti. Türkiye'nin söz konusu gümrük vergileri 15 Ağustos 2018 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 2018/11973 Sayılı, 11.06.2018 Tarihli "Amerika Birleşik Devletleri Menşeli Bazı Ürünlerin İthalatında Ek Mali Yükümlülük Uygulanmasına Dair Karar, Resmî Gazete, T. 25.06.2018, S. 30459.

⁶⁴ United States – Certain Measures On Steel And Aluminium Products, Request For Consultations By Turkey, G/L/1259#G/SG/D61/1#WT/DS564/1, (Erişim Tarihi: 16.04.2025), [https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/FE_Search/FE_S_S009-DP.aspx?language=](https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/FE_Search/FE_S_S009-DP.aspx?language=E&CatalogueIdList=247633&CurrentCatalogueIdIndex=0&FullTextHash=&HasEnglishRecord=True&HasFrenchRecord=True&HasSpanishRecord=True)

[E&CatalogueIdList=247633&CurrentCatalogueIdIndex=0&FullTextHash=&HasEnglishRecord=True&HasFrenchRecord=True&HasSpanishRecord=True](https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/FE_Search/FE_S_S009-DP.aspx?language=E&CatalogueIdList=247633&CurrentCatalogueIdIndex=0&FullTextHash=&HasEnglishRecord=True&HasFrenchRecord=True&HasSpanishRecord=True).

⁶⁵ 1962 tarihli Amerika Birleşik Devletleri Ticareti Genişletme Yasası'nın 232. Bölümü, başkana belirli ithalatların ülkenin ulusal güvenliğine tehdit oluşturup oluşturmadığını inceleme yetkisi vermektedir. Bu bölüm, özellikle ticaret ve ulusal güvenlik konularında kullanılmakta ve başkanın ithalat üzerindeki tarifeleri artırmasını ya da azaltmasını sağlamaktadır. Yasanın metnine göre, ABD Ticaret Bakanlığı, belirli malların ithalatının ulusal güvenliğe etkilerini inceleyebilir. Eğer bu ithalatın güvenliğe zarar verdiği tespit edilirse, başkan ithalat kotaları veya tarifeleri uygulama yetkisine sahip olur. 19 U.S. Code § 1862 - Safeguarding National Security, (Erişim Tarihi 31.07.2024), <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/19/1862>.

ile getirilen %25'lik ithalat vergisi, Meksika ve Kanada için NAFTA anlaşması görüşmeleri çerçevesinde başlangıçta geçici olarak kaldırılmıştı. Ancak, 31 Mayıs 2018'de alınan bir kararla bu muafiyet sona erdirildi. Aynı kararda, Avustralya, Arjantin, Brezilya ve Güney Kore'den yapılan ithalatta kota uygulanmasına geçildi. 21 Mayıs 2019'da alınan bir başka kararla ise Meksika, Kanada ve Avustralya, Bölüm 232 uygulamasından muaf tutuldu⁶⁶.

Ağustos 2018'de Başkanlık kararıyla sadece Türkiye'den yapılan çelik ithalatına %25 olan Bölüm 232 kapsamındaki ithalat vergisi %50'ye çıkarıldı, ancak Mayıs 2019'da Türkiye'ye uygulanan vergi yeniden %25 seviyesine indirildi⁶⁷.

Avrupa Birliği, ABD'nin yürürlüğe koyduğu Bölüm 232 önleminin kendi pazarına olumsuz etkileri olacağı ve iç pazara zarar tehdidi oluşturacağı endişesiyle, 26 Mart 2018'de 28 çelik ürünü kategorisinde bir Korunma Önlemi soruşturması başlattı⁶⁸.

Avrupa Komisyonu tarafından elde edilen mevcut bilgilere göre, 2013-2017 döneminde çelik ürünleri ithalatının 17,8 milyon tondan 29,3 milyon tona yükseldiği belirlendi. Avrupa Birliği, nihai kararını 16 Ocak 2019'da kabul etti ve bu karar 1 Şubat 2019'da yayımlandı. Nihai kotalar 2 Şubat 2019'da yürürlüğe girdi. Bu nihai önlem "tarife kotası" şeklinde uygulanacaktır. Buna göre, ABD'nin uyguladığı doğrudan ithalat vergisinin yerine, ithalat kotası dolduğunda ithalat serbest bırakılacak ancak kota dolunca %25 oranında ek gümrük vergisi (tarife) uygulanacaktır.

⁶⁶ United States – Certain Measures On Steel And Aluminium Products, Request For Consultations By Turkey, G/L/1259#G/SG/D61/1#WT/DS564/1, (Erişim Tarihi: 16.04.2025), https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/FE_Search/FE_S_S009-DP.aspx?language=E&CatalogueIdList=247633&CurrentCatalogueIdIndex=0&FullTextHash=&HasEnglishRecord=True&HasFrenchRecord=True&HasSpanishRecord=True.

⁶⁷ Selahattin Armağan Vurdu, "ABD ve AB Tarafından Uygulanan Ticaret Politikası Önlemlerinin Türk Çelik Sektörüne Etkileri". Uluslararası Hukuk ve Sosyal Bilim Araştırmaları Dergisi, 1/3 (2021): 1-18, 5.

⁶⁸ European Union, *Steel: Commission intends to impose definitive safeguard measures on imports of certain steel products*, (Erişim Tarihi 01.09.2024), https://commission.europa.eu/news/steel-commission-intends-impose-definitive-safeguard-measures-imports-certain-steel-products-2019-01-04_en.

Kota seviyesi belirlenirken, 2015-2017 dönemindeki ortalama ithalat seviyesine %5 oranında ek ithalat miktarı eklenmiştir⁶⁹.

Türkiye Birleşmiş Milletlere ilgili hükümlerin istişaresi için talep bulunmuştur⁷⁰. Bu talep aynı zamanda yukarıda sıralanan tedbirlerle tek başına veya herhangi bir kombinasyon halinde değiştirebilecek, bunların yerine geçebilecek, bunları tamamlayabilecek, bunlara ekleme yapabilecek, güncelleyebilecek, genişletebilecek, değiştirebilecek veya uygulayabilecek her türlü ilave tedbiri ve bu tedbirlere ilişkin her türlü istisna veya muafiyeti de kapsamaktadır. Buna özellikle,

⁶⁹ World Steel Association, (2021b). Short Range Outlook October 2020, (Erişim Tarihi: 16.04.2025), <https://www.worldsteel.org/mediacentre/press-releases/2020/worldsteel-short-range-outlook-june-2020.html>; Vurdu, “Türk Çelik Sektörüne Etkileri”, 10.

⁷⁰ Türkiye, değiştirilmiş şekliyle 1962 tarihli Amerika Birleşik Devletleri Ticaret Genişletme Yasası’nın 232. Bölümünün (19 U.S.C. §1862), ister Federal Düzenlemeler Kanununun 705. Bölümünün (İthal Edilen Maddelerin Ulusal Güvenliğe Etkisi (15 CFR 705) 47 FR 14693) uygulanmasından ayrı olarak, isterse de bunlarla birlikte değerlendirilsin, ve yukarıda listelenen ve diğer tedbirler bağlamında Amerika Birleşik Devletleri makamları tarafından tekrar tekrar yorumlandığı şekliyle, GATT 1994 ve Korunma Önlemleri Anlaşmasının bir önceki bölümde listelenen hükümlerinin yanı sıra Dünya Ticaret Örgütü Anlaşmasının XVI:4 Maddesi ile de “bu haliyle” tutarsız görünmektedir. Bunun nedeni, Amerika Birleşik Devletleri makamları tarafından yorumlandığı şekliyle 232. Bölümün, GATT 1994 ve Korunma Önlemleri Anlaşmasında belirtilen disiplinlerle tutarsız bir şekilde, ABD’nin ulusal güvenliğine yönelik iddia edilen tehditler gerekçesiyle Amerika Birleşik Devletleri yerli üretimi yabancı ürünlerle rekabetten korumak amacıyla ve bu amaçla diğer Dünya Ticaret Örgütü Üyelerinden ithalatı kısıtlayan ticareti kısıtlayıcı önlemlerin (ek ithalat vergileri ve kotalar gibi) uygulanmasını sağlamasıdır. Alternatif olarak, ulusal güvenliğe tehdit oluşturduğu iddiasıyla diğer Dünya Ticaret Örgütü Üyelerinden yapılan ithalatı kısıtlayarak yerli üretime koruma sağlayan 232. Bölümün Amerika Birleşik Devletleri makamları tarafından kullanılmaya devam edilmesi, Amerika Birleşik Devletleri’nin bir önceki bölümde belirtilen GATT 1994 ve Korunma Önlemleri Anlaşması hükümleri kapsamındaki yükümlülüklerinin yanı sıra Dünya Ticaret Örgütü Anlaşması Madde XVI:4 ile de tutarsızdır. Yukarıda belirtilen Amerika Birleşik Devletleri’nin GATT 1994 ve Korunma Önlemleri Anlaşması kapsamındaki yükümlülüklerine ilişkin çeşitli tutarsızlıklara ek olarak ve bunlardan ayrı olarak, Amerika Birleşik Devletleri makamları tarafından yorumlandığı ve uygulandığı şekliyle 232. Bölüm ve ABD makamları tarafından 232. Bölümün devam eden kullanımı, GATT 1994 Madde XXIII:1(b) ve DSU Madde 26.1 anlamında, Türkiye’ye GATT 1994 kapsamında tahakkuk eden faydaları geçersiz kılmakta ve zedelemekte ve GATT 1994’ün Türkiye’ye ilişkin hedeflerine ulaşılmasını engellemektedir. United States – Certain Measures On Steel And Aluminium Products, Request For Consultations By Turkey, G/L/1259#G/SG/D61/1#WT/DS564/1, (Erişim Tarihi: 16.04.2025), https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/FE_Search/FE_S_S009-DP.aspx?language=E&CatalogueIdList=247633&CurrentCatalogueIdIndex=0&FullTextHash=&HasEnglishRecord=True&HasFrenchRecord=True&HasSpanishRecord=True.

Amerika Birleşik Devleti Başkanı tarafından 10 Ağustos 2018 tarihinde açıklandığı üzere, Türkiye'ye uygulanan belirli alüminyum ürünlerine yönelik ek vergileri değiştiren ve/veya artıran Başkanlık Bildirisi veya diğer yasal araçlar dâhildir⁷¹.

Dünya Ticaret Örgütü, dönemin Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Donald Trump'ın Türkiye dâhil birçok ülkeden çelik ve alüminyum ithalatına getirdiği ek gümrük vergilerinin küresel ticaret kurallarını ihlâl ettiğine karar verdi. Trump'ın ulusal güvenlik gerekçesiyle bu vergileri uygulamasını reddeden panel, ABD'nin gümrük vergilerinin Dünya Ticaret Örgütü kurallarıyla uyumsuz olduğunu belirtti. Amerika Birleşik Devletleri yönetimi ise kararı kınayarak ulusal güvenlik konularında Dünya Ticaret Örgütü'nün yetkisinin olmadığını savundu ve vergileri yürürlükte tutmayı planladıklarını açıkladı⁷².

22.09.2025 tarihli 10435 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile, 2018'de uygulamaya konulmuş olan "Amerika Birleşik Devletleri Menşeli Bazı Ürünlerin İthalatında Ek Mali Yükümlülük Uygulamasına Dair Karar" yürürlükten kaldırılmıştır⁷³.

⁷¹ Ayrıntılı bilgi için Bkz. The Effect of Imports of Steel on the National Security, (Erişim Tarihi: 20.02.2025) https://www.commerce.gov/sites/commerce.gov/files/the_effect_of_imports_of_steel_on_the_national_security_-_with_redactions_-_20180111.pdf; https://www.commerce.gov/sites/commerce.gov/files/the_effect_of_imports_of_aluminum_on_the_national_security_-_with_redactions_-_20180117.pdf, (Erişim Tarihi: 20.04.2025); Trump doubles metal tariffs on Turkey as lira falls by 20%, (Erişim Tarihi: 20.04.2025), <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-45123607>.

⁷² DTÖ, ABD'nin Türk çeliğine yönelik ilave vergi kararında Türkiye'yi haklı buldu, (Erişim Tarihi: 21.04.2025), <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dto-abdnin-turk-celigine-yonelik-ilave-vergi-kararinda-turkiyeyi-hakli-buldu/2760889>.

⁷³ "11/6/2018 tarihli ve 2018/11973 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Amerika Birleşik Devletleri Menşeli Bazı Ürünlerin İthalatında Ek Mali Yükümlülük Uygulanmasına Dair Kararın yürürlükten kaldırılmasına, 1567 sayılı Kanunun 1'inci, 474 sayılı Kanunun 2'nci, 3283 sayılı Kanunun 2'nci, 4458 sayılı Kanunun 16'nci, 22'nci ve 55'inci maddeleri ile 2976 sayılı Kanun ve 4067 sayılı Kanun hükümleri gereğince karar verilmiştir."

Bkz. 22.09.2025 Tarihli 10435 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı, (Erişim Tarihi: 22.09.2025), <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2025/09/20250922-10.pdf>. (11/6/2018 tarihli ve 2018/11973 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Yürürlüğe Konulan Amerika Birleşik Devletleri Menşeli Bazı Ürünlerin İthalatında Ek Mali Yükümlülük Uygulanmasına Dair Kararın Yürürlükten Kaldırılması Hakkında Karar)

Ticaret Bakanlığı ilgili düzenlemeye yönelik şu açıklamalarda bulunmuştur: "Bilindiği üzere, Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) 2018 yılında çelik ve alüminyum

3. Çin - Türkiye

Türkiye, Temmuz 2022’de Çin’den ithal edilen elektrikli araçlara %10’luk bir gümrük vergisi uygulamaya başladı. Bu adım, özellikle Çin’den gelen elektrikli araçların artan rekabeti karşısında yerli otomotiv sektörünü, özellikle Togg markasını koruma amacı taşıyordu. Türkiye, Çin’den ithal edilen diğer araçlar için %40 oranında veya araç başına en az 7.000 USD ek vergi uygulamaya başlanması Çin menşeli elektrikli araçlarının Türkiye pazarına girmesini zorlaştırdı⁷⁴.

Başvuruda Türkiye, Çin’den ithal edilen elektrikli araçlar için %40 oranında ek vergi uygulandığı⁷⁵ ve diğer ülkelerden gelen elekt-

ürünleri ithalatında uygulamaya koyduğu ilave vergiler üzerine, ülkemiz de Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) kuralları çerçevesinde karşı tedbirler almış ve ABD menşeli bazı ürünlerde ek mali yükümlülük uygulamaya başlamıştı. Söz konusu tedbirler, ilerleyen dönemde tarafların attığı adımlara bağlı olarak güncellenmiş olmakla birlikte, halihazırda belirli oranlarda yürürlükte kalmaya devam etmekteydi. Süreç aynı zamanda iki ülke arasında Dünya Ticaret Örgütünde de bir süredir değişik panellerde ve müzakerelerde değerlendiriliyordu. Geline aşamada, ABD ile yürütülen ve olumlu ilerleyen müzakereler ve Dünya Ticaret Örgütü Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması kapsamındaki danışmalar ve panel raporları çerçevesindeki istişareler neticesinde, ABD menşeli bazı ürünlerin ithalatında uygulanan ek mali yükümlülükler sona erdirilmiştir. Türkiye ile ABD arasındaki stratejik bir çerçevede ilerleyen diyalogun önemli bir unsuru olan ekonomik ilişkilerde temel hedeflerden biri olan 100 milyar dolarlık ticaret hacmi hedefi doğrultusunda çalışmaya ve ticari ilişkilerin her iki tarafın yararına olacak şekilde artırılması, rekabet şartlarının dikkate alınarak çeşitlendirilmesi ve yeni işbirliği alanlarının geliştirilmesi konusunda politika üretilmeye devam edilecektir. Ticaret Bakanlığı olarak, uluslararası hukuk ve ticaret kuralları çerçevesinde ülkemizin hak ve menfaatlerini korumaya, ticaret diplomasisi ve müzakere süreçlerini etkin biçimde yürütmeye dönük politikalar kararlılıkla sürdürülecektir.”

Bkz. Ticaret Bakanlığı, DTÖ’deki İstişare Süreçleri ve Sürdürülen Müzakereler Sonucunda ABD’den İthalatta Bazı Yeni Düzenlemelere Gidildi, (Erişim Tarihi: 22.09.2025), <https://ticaret.gov.tr/haberler/dtodeki-istisare-surecleri-ve-surdurulen-muzakereler-sonucunda-abdden-ithalatta-bazi-yeni-duzenlemelere-gidildi>.

⁷⁴ China files request for WTO consultation over Turkey’s EV tariffs , (Erişim Tarihi: 13.10.2024), <https://www.globaltimes.cn/page/202410/1320859.shtml>;; China files WTO complaint against Türkiye over EV tariffs, (Erişim Tarihi: 13.10.2024), <https://www.dailysabah.com/business/automotive/china-files-wto-complaint-against-turkiye-over-ev-tariffs>.

⁷⁵ Türkiye’nin bu ek vergileri uyguladığı yasal düzenlemeler arasında şunlar yer almaktadır:

- İthalatta İlave Gümrük Vergisi Uygulama Kararı, Cumhurbaşkanlığı Kararı No. 3351, Resmî Gazete No. 31351, 31 Aralık 2020;

rikli araç ithalatlarına bu oranların uygulanmaması gerekçesine dayanılmaktadır⁷⁶. Ayrıca Türkiye, Çin'den ithal edilen elektrikli araçlar ve diğer bazı araçların ithalatı için ithalat izni belgesi gerektirmektedir⁷⁷. Ancak bu izin, çeşitli koşulların yerine getirilmesine bağlıdır ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin serbest ticaret anlaşması yaptığı ülkelerden yapılan ithalatlar bu gerekliliklerden muaftır. Çin ithalat izin belgesi aranması hususunda da DTÖ nezdinde istişare talebinde bulunmuştur⁷⁸.

İstişare talebinin hukuki dayanağı ise şu şekildedir;

- GATT 1994 Madde I:1 - Türkiye, Çin'den gelen ürünlere sağladığı avantajları diğer üye ülkelere uygulamamakta ve bu, en çok kayırlan ülke (MFN) ilkesini ihlal etmektedir.

- İthalatta İlave Gümrük Vergisi Uygulamasına İlişkin Kararda Değişiklik Kararı, Cumhurbaşkanlığı Kararı No. 5902, Resmî Gazete No. 31906, 28 Temmuz 2022;
- İthalatta İlave Gümrük Vergisi Uygulamasına İlişkin Kararda Değişiklik Kararı, Cumhurbaşkanlığı Kararı No. 6886, Resmî Gazete No. 32121, 3 Mart 2023;
- İthalatta İlave Gümrük Vergisi Uygulamasına İlişkin Kararda Değişiklik Kararı, Cumhurbaşkanlığı Kararı No. 8044, Resmî Gazete No. 32416, 31 Aralık 2023.

⁷⁶ WTO, Document Date: 11.10.2024, G/L/1537#G/TRIMS/D/49#WT/DS629/1, (Erişim Tarihi: 13.10.2024), https://www.wto.org/english/news_e/news24_e/ds629rfc_11oct24_e.htm.

⁷⁷ İlgili yasal düzenlemeler:

- Belirli Elektrikli Araçların İthalatına İlişkin Tebliğ (İthalat: 2023/22), Resmî Gazete No. 32384, 29 Kasım 2023;
- Belirli Elektrikli Araçların İthalatına İlişkin Tebliğ (İthalat: 2024/22), Resmî Gazete No. 32416, 12 Aralık 2023;
- Belirli Elektrikli ve Harici Şarj Edilebilir Hibrit Araçların İthalatına İlişkin Tebliğ (İthalat: 2024/22), Resmî Gazete No. 32668, 20 Eylül 2024.

WTO, Document Date: 11.10.2024, G/L/1537#G/TRIMS/D/49#WT/DS629/1, (Erişim Tarihi: 13.10.2024), https://www.wto.org/english/news_e/news24_e/ds629rfc_11oct24_e.htm.

⁷⁸ Ayrıca, Türkiye'nin yatırım teşvik sertifikası kapsamındaki ithalatlar için ek vergilerden muafiyet sağladığı görülmektedir. İlgili yasal düzenlemeler şunları içermektedir:

- İthalatta İlave Gümrük Vergisi Uygulama Kararı, Cumhurbaşkanlığı Kararı No. 3351, Resmî Gazete No. 31351, 31 Aralık 2020;
- İthalatta İlave Gümrük Vergisi Uygulamasına İlişkin Kararda Değişiklik Kararı, Cumhurbaşkanlığı Kararı No. 8639, Resmî Gazete No. 32570, 8 Haziran 2024.

WTO, Document Date: 11.10.2024, G/L/1537#G/TRIMS/D/49#WT/DS629/1, (Erişim Tarihi: 13.10.2024), https://www.wto.org/english/news_e/news24_e/ds629rfc_11oct24_e.htm.

- GATT 1994 Madde II:1(a) ve (b) - Türkiye, Çin'den ithal edilen elektrikli araçlara uyguladığı ek vergiler ile tarifelerine aykırı olarak daha yüksek gümrük vergileri uygulamaktadır.
- GATT 1994 Madde XI:1 - İthalat izni belgesi sistemi, Çin'den gelen ithalata yönelik bir kısıtlama oluşturmaktadır.
- GATT 1994 Madde III:4 - İthalat izni belgesi sistemi, Çin menşeli araçlara yerli ürünlere sağlanan muameleden daha kötü bir muamele sağlamaktadır.
- GATT 1994 Madde X:3(a) - Türkiye, ithalat izni belgesi sistemini adil, tarafsız ve makul bir şekilde uygulamamaktadır.
- TRIMS Anlaşması Madde 2.1 - Yatırım teşvik sertifikası kapsamındaki muafiyetler, ticaretle ilgili yatırım tedbirleri arasında yer almakta ve GATT Madde III veya XI ile uyumsuzdur⁷⁹.

Çin Ticaret Bakanlığı (MOFCOM), Türkiye'nin Çin menşeli elektrikli araçlar (EV) ve diğer araç ithalatına yönelik uyguladığı ek gümrük vergileri ve ithalat kısıtlamalarıyla ilgili olarak Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) resmi bir istişare talebi sunmuştur. Bu başvuru, DTÖ'nün anlaşmazlık çözüm mekanizması kapsamında ilk aşamayı oluşturmaktadır ve taraflara sorunu müzakere yoluyla çözme imkânı tanır. Çin Ticaret Bakanlığı'nın iddiasına göre, Türkiye'nin bu ek tarifeleri ayrımcı olup DTÖ kurallarına aykırıdır; özellikle DTÖ'nün ayrım gözetmeme ve en çok kayırılan ülke (MFN) ilkelerini ihlal etmektedir. Bu ilkelere göre, bir üye devletin ticari önlemleri, diğer üye ülkeler arasında ayrım gözetmeden uygulanmalıdır. Ancak Çin, Türkiye'nin aldığı tedbirlerin yalnızca Çin ürünlerini hedef aldığını iddia etmektedir⁸⁰. Çin, Türkiye'yi uluslararası ticaret taahhütlerine uygun davranmaya ve bu önlemleri derhal düzeltmeye davet etmiştir. Aksi takdirde, Çin tarafı DTÖ çerçevesinde tüm yasal haklarını kullanacağını ve iç

⁷⁹ WTO, Document Date: 11.10.2024, G/L/1537#G/TRIMS/D/49#WT/DS629/1, (Erişim Tarihi: 13.10.2024), https://www.wto.org/english/news_e/news24_e/ds629rfc_11oct24_e.htm.

⁸⁰ China files request for WTO consultation over Turkey's EV tariffs , <https://www.globaltimes.cn/page/202410/1320859.shtml> (Erişim Tarihi: 13.10.2024); China files trade complaint against Turkey over EV tariffs, (Erişim Tarihi: 13.10.2024), <https://www.agbi.com/trade/2024/10/china-files-trade-complaint-against-turkey-over-ev-tariffs>.

endüstrilerinin meşru çıkarlarını korumak için gerekli adımları atacağını bildirmiştir⁸¹.

Türkiye'nin bu önlemleri, iç pazarını ve yerli üretimi, özellikle **Togg** markası altında üretilen elektrikli araçlarını korumak için aldığı anlaşılmaktadır. Türkiye'nin gerekçesi, bu önlemlerin cari açığın derinleşmesini önlemek ve yerli üreticileri Çin'den gelen yoğun rekabettten korumak amacıyla uygulandığı yönündedir. Bununla birlikte, Türkiye Temmuz 2024'te bazı gümrük vergisi muafiyetleri sunarak Çinli yatırımcıları çekme girişiminde bulunmuştur⁸².

DTÖ sürecinde, eğer istişare aşamasında çözüm sağlanamazsa, anlaşmazlık **panel incelemesi** aşamasına taşınacaktır. Bu durumda, DSB, Türkiye'nin uyguladığı ticaret politikalarının uluslararası ticaret hukukuna uygun olup olmadığını değerlendirir ve bir karar verir. Ancak, DTÖ'nün temyiz organındaki işlevsizlik sorunları nedeniyle, kararın uygulanmasında ciddi gecikmeler yaşanabilir.

V. İLAVE GÜMRÜK VERGİLERİNİN VERGİ HUKUKU AÇISINDAN DEĞERLENDİRMESİ

3351 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı'nda ilave gümrük vergilerinin beş kanuni düzenlemeye dayanılarak çıkarıldığı yukarıda ifade edilmişti. Belirtmek gerekir ki ilave gümrük vergilerinin gerek Anayasada gerek kanuni düzenlemelerde tanımı ve hukuki niteliği hakkında düzenleme bulunmamaktadır. Hem 3351 sayılı kararın içeriğine hem de kanuni dayanaklarına bakarak incelemek gerekmektedir.

Bu hususta, esas itibarıyla üç sav ileri sürülmektedir. Buna göre ilave gümrük vergilerini ya “vergi benzeri mali yükümlülük” ya da “ek mali yükümlülük” olarak kabul edilmekte ve ona göre sonuç çıkarılır.

⁸¹ China Files Complaint Against Türkiye at WTO , <https://english.aawsat.com/business/5069243-china-files-complaint-against-t%C3%BCrkiye-wto> (Erişim Tarihi: 13.10.2024); China files trade complaint against Turkey over EV tariffs, (Erişim Tarihi: 13.10.2024), <https://www.agbi.com/trade/2024/10/china-files-trade-complaint-against-turkey-over-ev-tariffs>.

⁸² China files WTO complaint against Türkiye over EV tariffs, (Erişim Tarihi: 13.10.2024), <https://www.dailysabah.com/business/automotive/china-files-wto-complaint-against-turkiye-over-ev-tariffs>; China files trade complaint against Turkey over EV tariffs, (Erişim Tarihi: 13.10.2024), <https://www.agbi.com/trade/2024/10/china-files-trade-complaint-against-turkey-over-ev-tariffs>.

maya çalışılmaktadır. Bu savların temel dayanakları ise Anayasa'nın 73/4. maddesi ile Anayasa'nın 167/2. maddeleridir. Anayasa'nın 73/4. maddesinde vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler konusunda Cumhurbaşkanına sınırlı bir değiştirme yetkisi tanınırken; Anayasa'nın 167/2. maddesinde ise Cumhurbaşkanına ek mali yükümlülük koyma gibi çok geniş yetki tanınmaktadır. Danıştay ise birçok kararında belirttiği üzere ilave gümrük vergilerinin gümrük vergisinde oran değişikliği olduğu savını desteklemektedir. Bu hususlar şu şekilde belirtilebilir:

A. Gümrük Vergisinde Oran Değişikliği Olduğu Savı

Danıştay kararlarında ilave gümrük vergilerini “gümrük vergisi oranında değişiklik yapılması niteliğinde olduğu” sonucuna varmaktadır⁸³. Bunu destekleyen nitelikteki bir başka kararında; ilave gümrük vergilerinin ek mali yükümlülük veya ticaret politikası savunma araç-

⁸³ Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu, 28.12.2022, E. 2021/447, K. 2022/1617, <https://kazanci.com.tr>, 01.01.2025; Danıştay 7. Dairesi, 02.03.2021, E. 2016/13084, K. 2021/1305, danistay.gov.tr, 01.01.2025; Danıştay 7. Dairesi, 18.10.2023, 2021/470, K. 2023/3960, <https://kazanci.com.tr>, 01.01.2025; Danıştay 7. Dairesi, 20.06.2023, E. 2022/4538, K. 2023/3140, <https://kazanci.com.tr>, 01.01.2025; Danıştay 7. Dairesi, 20.06.2023, E. 2022/428, K. 2023/3157, <https://kazanci.com.tr>, 01.01.2025; Danıştay'ın diğer bir kararında şu ifadeler kullanılmıştır: “...dava konusu düzenleyici işlem ile belirlenen kotanın 474 Sayılı Gümrük Giriş Tarife Cetveli Hakkında Kanun'un 2. maddesi uyarınca Bakanlar Kuruluna verilen yetkiye dayanılarak mevcut gümrük vergisi oranlarında değişiklik yapılması niteliğinde olduğu anlaşılmıştır. Bu bağlamda 474 Sayılı Kanun'da vergi had ve nispetlerinde yapılabilecek değişikliğin aşağı ve yukarı sınırlarının açıkça gösterilmiş olması nedeniyle Anayasanın 73. maddesinde ifade bulan “verginin yasalılığı” ilkesine aykırılık bulunmamaktadır. Öte yandan Bakanlar Kurulu, 474 Sayılı Kanun ile verilen bu yetkiyi, Kanun eki cetvelde yer alan eşyalar için ve Kanun'la belirlenen gümrük vergisi oranının esas alınması suretiyle kullanma olanağına da sahip bulunmaktadır. Davaya konu Bakanlar Kurulu Kararı'na ekli tabloda yer alan maddelere ilişkin olarak vergi oranının “0” olarak belirlenmesi, idarenin yetkisi dahilinde ve uygulanacak kotanın serbest ticaret anlaşması kapsamında olduğu açıktır. Kaldı ki tarife kontenjanı kapsamındaki ithalat için tahsisat önceliğinin de ... Fabrikaları Anonim Şirketine dolayısıyla yerli üreticilere verilmesi suretiyle ekonomik dengeler dikkate alınarak oran belirlenmiştir. Anılan nedenle Ekonomi Bakanlığının yazısı üzerine ithalat konusunda düzenlemeler yapmaya yetkili olan Bakanlar Kurulunun 11/04/2018 tarih ve 30388 Sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Bosna-Hersek Menşeli Tarım Ürünlerinin İthalatında Tarife Kontenjanı Uygulanması Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı'nın davaya konu kısmında hukuka aykırılık bulunmamaktadır.” Bkz. Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu, 26.04.2023, E. 2021/984, K. 2023/375, <https://kazanci.com.tr>, 01.01.2025.

larından biri olan korunma önlemi olarak değerlendirilmesinin de mümkün olmadığını ifade etmiştir⁸⁴.

Burada ilave gümrük vergilerinin konulan gümrük vergilerinin bir artışı olup olmadığının incelenmesi lüzum arz etmektedir. Eğer ilave gümrük vergilerinin bir artış oranından ibaret olduğunu varsayılırsa asıl vergi ile birlikte tahsil edilmesi gerektiği sonucuna ulaşılır. 3351 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı'nda ve buna dayanak olarak gösterilen 474 sayılı Gümrük Giriş Tarife Cetveli Hakkında Kanun'un 2. maddesinde bahsedildiği üzere ilave gümrük vergileri bir artış oranından ibaret ise ana vergiden bağımsız olarak tahsil edilmemesi gerekirdi. Oysaki 3351 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı'nın 2. maddesinin 4. ve 5. fıkraları şu şekildedir:

“(4) İlave gümrük vergisi, gümrük idarelerince, ithalatta alınan gümrük vergileri ve diğer mali yükümlülüklerden ayrı olarak tahsil olunur ve genel bütçeye irat kaydedilir.

⁸⁴ “Her ne kadar, davacı tarafından, dava konusu düzenlemenin, sebep unsuru yönünden noksan olduğu, yerli üreticinin ithalat nedeniyle zarar gördüğüne ilişkin somut bir tespit içermediği gibi, usulüne uygun yürütülmüş bir soruşturma olmaksızın yürürlüğe konulduğu, ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmelere, Avrupa Birliği Adalet Divanının vergilendirme ile ilgili kararlarına ve kamu yararına aykırı olduğu, ithalatçı firmalar arasında haksız rekabet doğuracağı ileri sürülerek iptali talep edilmiş ise de; yukarıda anılan mevzuat ile dava konusu Karar ve eki tablonun birlikte değerlendirilmesinden, ilave gümrük vergisinin, yeni bir vergi değil, 474 Sayılı Gümrük Giriş Tarife Cetveli Hakkında Kanunun 2. maddesi uyarınca Bakanlar Kuruluna verilen yetkiye dayanılarak mevcut gümrük vergisi oranlarında değişiklik yapılması niteliğinde olduğu, bu bağlamda, Anayasanın 73. maddesinde ifade bulan “verginin yasallığı” ilkesine aykırılığının bulunmadığı, anılan Kanunda Bakanlar Kurulunca yapılabilecek değişikliğin aşağı ve yukarı sınırlarının da açıkça gösterilmiş olması nedeniyle vergi hukukunun genel ilkelerinden olan “verginin belirliliği ilkesi”ne aykırılık teşkil etmediği; öte yandan, Bakanlar Kurulunun söz konusu yetkiyi, Kanunla belirlenen gümrük vergisi oranının esas alınması suretiyle kullanma yetkisinin de bulunduğu, yine, iptali istenilen düzenlemede dava konusu eşya için öngörülen toplam vergi oranının, anılan Kanunda gösterilen hadlerin %50 artırılmış düzeyini de aşmadığı, uygulanacak ilave gümrük vergisi oranlarının serbest ticaret anlaşmaları kapsamında ikili veya çapraz kümülasyon uygulanan ülke ve ülke grupları dikkate alınarak belirlendiği gibi, sadece mevcut gümrük vergisi oranlarında değişiklik yapılması niteliğindeki ilave gümrük vergisinin, ek mali yükümlülük veya ticaret politikası savunma araçlarından biri olan korunma önlemi olarak değerlendirilmesi de mümkün olmadığından, Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması Eki Korunma Tedbirleri Anlaşması uyarınca belirlenen soruşturma kural ve prosedürlerine tabi bulunmayan Bakanlar Kurulu Kararı unsurlarının ülkemizin taraf olduğu uluslararası anlaşmalar ile ulusal mevzuata aykırılık taşımadığı sonucuna ulaşılmıştır.” Bkz. Danıştay 7. Dairesi, 15.05.2018, E. 2017/14, K. 2018/2815, <https://kazanci.com.tr>, 01.01.2025.

(5) *Bu Karar kapsamı ilave gümrük vergisi hakkında, gümrük vergisinin tabi olduğu usul ve hükümler uygulanır*".

İki fıkrada da görüldüğü üzere ilave gümrük vergileri "ayrı" olarak tahsil edilecek ve elde edilen gelir genel bütçeye kaydedilecektir⁸⁵.

B. Bağımsız Bir Vergi veya Benzeri Mali Yükümlülük Olduğu Savi

İlave gümrük vergilerinin vergi/vergi benzeri mali yükümlülük⁸⁶ olduğunu ileri sürenler⁸⁷ açısından bu yükümlülükler, Anayasa'nın 73. maddesine aykırıdır⁸⁸.

Danıştay'ın önüne gelen bir dosya⁸⁹; 95/7606 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'yla yürürlüğe konulan İthalat Rejimi Kararına ekli II sayılı

⁸⁵ Turgut Candan, "İlave Gümrük Vergisi, Yasallık İlkesi ve Danıştay Görüşü", içinde: Prof. Dr. Doğan ŞENYÜZ'e Armağan (Hukuk). Ed. Halit Aker, Zeynel T. Kangal, (Bursa: Ekin yayınevi, 2023), 116.

⁸⁶ Benzeri mali yükümlülük KANETİ tarafından "*Kamunun genel ihtiyaçlarının değil, belirli grupların belirli özel ihtiyaçların finansmanını sağlamak üzere alınması*" olarak tanımlamaktadır. Bkz. Selim Kaneti vd., Vergi Hukuku, (İstanbul: Filiz Yayınevi, İstanbul, 2019), 9.

⁸⁷ Gençtürk ve Uzunöner, İlave Gümrük Vergisi'nin Hukuki Niteliği ve Verginin Yasallığı İlkesi Bağlamında Değerlendirilmesi, 25-28; Atilla Şahin, "İthalatta Ödenen İlave Gümrük Vergisi ve Geri Verme Talebi", (Erişim Tarihi: 05.04.2025), <https://www.gumruktv.com.tr/kose-yazilari/ithalatta-odenen-ilave-gumruk-vergisi-ve-geri-verme-talebi>, Şahin, Menşe Kazanım Kuralları ve Menşe Kümülasyonu, 133.

⁸⁸ "*Bu ifade tarzına göre ek malî yükümlülükler, vergi ve benzeri mali yükümlülükler dışında yeni bir tür olarak anlaşılmaktadır. Halbuki olaya geniş açıdan bakıldığında ek mali yükümlükler de benzeri mali yükümlülükler kapsamında yer almaktadırlar. Çünkü cebrîlik ve karşılıksız olma gibi özellikler kural olarak bütün malî yükümlülükler için geçerlidir. Vergilerin kanuniliği ilkesi ek malî yükümlülükler bakımından da geçerli, temel ilke niteliğindedir. Bakanlar Kuruluna yeni bir malî yükümlülük konulması veya kaldırılmasına yönelik verilebilecek yetki her şeyden önce kanunilik ilkesine aykırılık oluşturmaktadır. Bir malî yükümlün konusu, matrahı, mükellefi gibi temel öğelerinin mutlaka kanunla düzenlenmesi gerekir. Bu konularda tanınacak yetki, anayasanın yasakladığı anlamda bir yetki devri niteliğinde olacaktır.*"

Bkz. Ümit Süleyman Üstün, Türk Vergi Hukukunda İdarenin Takdir Yetkisi, (Ankara: Turhan Kitabevi, İstanbul, 2007), 217.

⁸⁹ Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu, 05.12.2018, E. 2018/1002, K. 2018/946, <https://kazanci.com.tr> 01.01.2025; Ayrıca diğer benzer nitelikte kararlar için bkz. Danıştay 7. Dairesi, 09.11.2020, E. 2017/1082, K. 2020/4531, <https://www.lexpera.com.tr>, 01.01.2025; Danıştay 7. Dairesi, 22.10.2020, E. 2016/12356, K. 2020/4191, <https://www.lexpera.com.tr>, 01.01.2025; Danıştay 7. Dairesi, 27.10.2020, E. 2017/701, K. 2020/4216, <https://www.lexpera.com.tr>, 01.01.2025; Danıştay 7. Dairesi, 27.10.2020,

listede yer alan birtakım ürünlere ilave gümrük vergisi getirilmesiyle ilgilidir. Bunun üzerine X İstanbul Pazarlama ve Ticaret Limited Şirketi getirilen ilave gümrük vergilerine yönelik iptal davası açmıştır. Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu, Danıştay 7. Dairesinin kararını uygun bularak “oyçokluğuyla” iptal isteminin reddine karar vermiştir. Karşı oy yazısında bunun bir “yeni bir vergi” olduğu belirtilerek şu ifadelerle yer verilmiştir:

“...474 sayılı Kanunun 2’nci maddesiyle mevcut gümrük vergisi had ve nispetlerinin %50’sine kadar artırılabilmesine ilişkin olarak yetki verilmiş olup anılan maddede yeni ya da ilave bir gümrük vergisi getirilebileceğine yönelik bir düzenleme bulunmamaktadır. O halde, uyuşmazlığın çözümü, getirilen ilave gümrük vergisinin niteliğinin belirlenmesine bağlıdır. Öncelikle, lafzına bakıldığında dahi düzenlemenin, mevcut had ve nispetlerin artırılması değil bunlara “ilave” olarak bir vergi getirilmesi şeklinde yapıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca, mevcut oranların artırılması yerine bunlara ilave olarak yeni oranların belirlenmiş olması, düzenlemede geçen “ilave gümrük vergisinin gümrük idarelerince, ithalatta alınan gümrük vergileri ve diğer mali yükümlülüklerden ayrı olarak tahsil edilerek genel bütçeye irat kaydedileceği”, “bu karar kapsamında alınacak ilave gümrük vergisi hakkında gümrük vergisinin tabi olduğu usul ve hükümlerin uygulanacağı” yolundaki ifadeler de düzenlemeyle mevcut gümrük vergilerinden ayrı olarak yeni/ilave bir gümrük vergisinin getirildiğini teyit eder niteliktedir. Bu durumda, 474 sayılı Kanunun 2’nci maddesiyle verilen yetki ile Anayasanın yukarıda hükmüne yer verilen 73’üncü maddesi ile çizilen sınırların aşılması suretiyle ilave gümrük vergisi getirilmesi yolunda yapılan dava konusu düzenlemenin iptali gerekirken, davanın reddi yolunda verilen Daire kararının bozulması gerektiği oyuyla Karara katılmıyoruz”.

C. Ek Mali Yükümlülük Olduğu Savı

İlave gümrük vergilerinin ek mali yükümlülük olduğunu savunanların⁹⁰ temel dayanak noktası Anayasa’nın 167. maddesinin 2. fıkrasıdır:

E. 2017/662, K. 2020/4215, <https://www.lexpera.com.tr/>, 01.01.2025; Danıştay 7. Dairesi, 13.10.2020, E. 2017/218, K. 2020/4215, <https://www.lexpera.com.tr/>, 01.01.2025.

⁹⁰ Yerci, Gümrük Hukuku ve Davaları, 263; Mustafa Uyanık, Dış Ticaretten Alınan Mali Yükümlülüklerde İdarenin Düzenleyici İşlem Yapma Yetkisi (Ankara: Adalet Yayınevi, 2021), 172-174; AB Raporu, Çin -Otomobil Parçaları İthalatını Etkileyen

“Dış ticaretin ülke ekonomisinin yararına olmak üzere düzenlenmesi amacıyla ithalat, ihracat ve diğer dış ticaret işlemleri üzerine vergi ve benzeri yükümlülükler dışında ek mali yükümlülükler koymaya ve bunları kaldırmaya kanunla Cumhurbaşkanına yetki verilebilir”.

Anayasa’da belirtildiği üzere Cumhurbaşkanı’na “ülke ekonomisinin yararına olmak” şartıyla dış ticaret işlemleri rejimine dair ek mali yükümlülük koyma veya kaldırmaya yönelik geniş bir yetki verilmiştir. Bu anayasa maddesine dayanılarak çıkarılan 2976 sayılı Dış Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ile yetkinin çerçevesi çizilmeye çalışılmıştır.

Her ne kadar ilave gümrük vergisi, isminde “vergi” kelimesi geçtiği için “ek mali yükümlülük” sınıfına girmez gibi görünse de bir yükümlülüğünün 2976 sayılı Kanun kapsamında ek mali yükümlülük kabul edilebilmesi için isminde “vergi” kelimesinin geçmemesi gerektiği yönünde bir şart yoktur. Hatta gümrük vergisini geniş anlamda “mali yükümlülük” kapsamında olduğunu düşündüğümüzde, ilave (ek) gümrük vergisinin de “ek mali yükümlülük” kapsamında olduğunu söylemek daha kolay olacaktır. Nitekim ilave gümrük vergisinin konusu, mükellefi, tarh ve tahsil usulü gibi temel hususları⁹¹ 2976 sayılı Kanun’da verilen yetkiyle uyumlu bir şekilde Cumhurbaşkanı’nca düzenlenmiştir. Anayasa Mahkemesinin de vurguladığı üzere ek mali yükümlülüklerin neler olabileceğini önceden sınırlamanın imkânı yoktur. Yürütme organı, dış ticaret işlemleri üzerine ülke menfaatlerinin gerektirdiği türde ve miktarda ek mali yükümlülük koyabilecektir⁹².

Önlemler (Çin-Otomobil Parçaları), WT/DS339, 340, 342 (15 Aralık 2008), (Erişim Tarihi 06.09.2024), https://policy.trade.ec.europa.eu/enforcement-and-protection/dispute-settlement/wto-dispute-settlement/wto-disputes-cases-involving-eu/wtds339-china-measures-affecting-imports-automobile-parts_en.

⁹¹ Doktrinde isminde vergi kelimesi geçtiği için “ek mali yükümlülük” kabul edilemeyeceği yönündeki savı için bkz. Candan, “İlave Gümrük Vergisi”, 119, 120.

⁹² “Bakanlar Kurulu, ülke ekonomisi ne gibi ek mali yükümlülükler konulmasını gerektiriyorsa, bunun nevini ve miktarını saptamada serbest olacaktır. Esasen, önceden nelerden ibaret olacağını saymaya ve miktarını saptamaya olanak da yoktur”. Anayasa Mahkemesi, 11.01.1985, E.1984/6, K.1985/1, <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr>, 01.01.2025. Aksi sav için bkz. Cenker Göker, “Dış Ticaret İşlemlerine Konulan Ek Mali Yükümlülüklerde Öngörülebilirlik İlkesi Üzerine Bir Deneme”. Ankara Barosu Dergisi, 1 (2013): 120. Nitekim doktrinde de “ek mali yükümlülük” ile “vergi benzeri mali yükümlülük” arasında oluşturulmak istenen farkın işin özünden kaynaklanmadığı, totolojiden ibaret olduğu vurgulanmıştır. Bkz. Ateş Oktar, “Vergi Benzeri Mali Yükümlülükler Ek Mali Yükümlülükler ve Bir Totolojik Düzenlemenin Analizi”, Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, 37 (1996-1997): 156.

Bu açıdan Danıştay'ın ve idarenin savına katılmak zordur⁹³. Zira ilave gümrük vergilerini sadece gümrük vergisinin oranını değiştiren bir düzenleme olarak kabul edebilmek için ilgili kararnamelerde sadece orana ilişkin düzenleme bulunması gerekirdi. Hâlbuki ilgili Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kurulu kararnameleri, ilave gümrük vergilerinin sadece oranını değil diğer esaslı unsurlarını da belirleme yoluna gitmiştir.

İlave gümrük vergilerinin “ek mali yükümlülük” olmadığı, bambaşka yeni bir vergi olduğu savı desteksiz olmamakla birlikte, “ek mali yükümlülük” olarak düşünülmesi daha uygundur. Zira ilave gümrük vergilerinin amacı dış ticaretin ülke yararına düzenlenmesidir ki bu amaç Anayasa m. 167/2 ile uyumludur. Ayrıca ismindeki “ilave” kelimesi “ek” kelimesi ile eş anlamlı olup, nitelik itibariyle de dış ticaretteki temel mali yükümlülük olan gümrük vergisine ek yükümlülük niteliğindedir. Cumhurbaşkanı kararı ile ihdas edilebilmesi de usul açısından “ek mali yükümlülük” niteliğinde olduğunu desteklemektedir⁹⁴.

Ek mali yükümlülükler Anayasa'nın 167. maddesinde ayrı kapsamda düzenlenmektedir. Ek mali yükümlülük sadece Anayasa'nın 167. maddesinde yer almaktadır. Burada Cumhurbaşkanı, olmayan bir mali yükümlülük koymak ya da olan bir yükümlülüğü kaldırmak konusunda yetkilendirilmiştir. Bu itibarla kanaatimizce ek mali yükümlülüğün, benzeri mali yükümlülük kavramından bu şekilde farklı ele alınmasının sebebi, dış ticaretin hızlı müdahale gerektiren özellikleri dolayısıyla kanunilik ilkesinin diğer vergi ve yükümlülüklerle nazaran daha fazla esnetilmesi, yürütme organına daha geniş yetkiler verilmesidir.

Ayrıca şu hususu da belirtmek gerekir. Anayasa'nın 167. maddesi olmasa idi, ek mali yükümlülük gibi adlarla anılan tüm mali yükümlülükleri de Anayasa'nın 73. maddesi kapsamında ele alıp değerlendirmek

⁹³ Ticaret Bakanlığı ilgili yazılarında; “ilave gümrük vergisinin müstakil bir vergi olmayıp, Bakanlar Kurulu Kararları (hali hazırda Cumhurbaşkanı Kararı) ile mevcut gümrük vergisi oranlarında artış yapılması niteliğinde olmasından dolayı” ifadeleriyle ilave gümrük vergisinin sadece gümrük vergisinin oranının artırılması niteliğinde olduğunu ifade etmektedir. Bkz. Ticaret Bakanlığı Gümrükler Genel Müdürlüğü, “Yatırım Teşvik Belgesi Kapsamı İlave Gümrük Vergisi - Ek Mali Yükümlülük”, 18723479-240 sayılı yazı, 29.06.2020, (Erişim Tarihi: 15.04.2025), https://www.mergumder.org.tr/_yuklenen/Dosyalar/_dernekDuyurulari/yatirim_tesvik_belgesi_kapsami_ilave_gumruk_vergisi.pdf; Aynı yönde Danıştay içtihatlarından biri için bkz. Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu, 05.12.2018, E. 2018/1002, K. 2018/946.

⁹⁴ Aynı yöndeki sav için bkz. Uyanık, “Dış Ticaretten”, 172-174.

gerekecekti. Ancak Anayasa 167. maddenin varlığı, dış ticaretle ilgili ek mali yükümlülüklerde, ilgili hükmün uygulanmasını gerekli kılmaktadır.

Burada kanaatimizce esas sorulması gereken soru, dış ticaret işlemleri üzerinde gümrük vergisine ek birçok faklı mali yükümlülüğün neden alındığıdır. Devletler eğer dış ticaretten daha yüksek kamu geliri elde etmek istiyorlarsa gümrük vergisinin oranını artırmak suretiyle bunu yapamazlar mı? Bu sorunun cevabını aradığımızda karşımıza Dünya Ticaret Örgütü anlaşmaları çıkmaktadır. Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olan ülkeler verdikleri taahhütler çerçevesinde gümrük tarifelerini düzenleyebildikleri için tarife dışı önlemlerle korumacılık yoluna gittikleri görülmektedir. Bunun sonucu olarak Türkiye'de de dış ticaret işlemleri üzerinde birçok ek yükümlülük görülmektedir⁹⁵.

Bunca ek yükümlülük yerine İlave Gümrük Vergisinin, yeni bir Cumhurbaşkanı Kararı ile sadece 2976 sayılı Dış Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun dayanak gösterilmek suretiyle düzenlenmesi hukuki belirlilik açısından yerinde olacaktır. Bu sayede verginin kanuniliği ilkesi (anayasa-ya uygunluk) tartışmaları da son bulabilecektir. Bu düzenleme yapılırken Türkiye'nin Dünya Ticaret Örgütü anlaşmalarından doğan yükümlülüklerinin de göz önünde tutulması gerekir.

SONUÇ

İlave Gümrük Vergisi Türkiye özelinde önemli bir politik güç ve korumacı politikaların ürünü olarak ilk olarak 2011 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile konulmaya başlanmıştır. 2018 yılında yürürlüğe giren yeni sistemle birlikte bu yetki Cumhurbaşkanı'na verilmiştir. Özellikle pandemi döneminde binlerce ürüne ilave gümrük vergileri getirilerek çok sayıda Cumhurbaşkanı Kararı çıkarılmıştır.

Uluslararası Vergi Hukuku bakımından Dünya Ticaret Örgütü'nün kararları incelendiğinde;

Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri arasındaki durum, Amerika Birleşik Devletleri'nin çelik ve alüminyum ürünlerine yönelik olarak getirdiği ek ithalat vergileri ile ilgilidir. Amerika Birleşik Devletle-

⁹⁵ Bu yükümlülükleri Gümrük Vergisine ek olarak; İlave Gümrük Vergisi, KDV, ÖTV, Damga Vergisi, Toplu Konut Fonu, Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu, Destekleme ve Fiyat İstikrarı Fonu, Tütün Fonu ve TRT Bandrol Ücreti şeklinde sıralanabilir. Bkz. Yusuf Karakoç, Kamu Maliyesi (Ankara: Yetkin Yayınları, 2023), 229.

ri, bu vergilerin ulusal güvenlik gerekçesiyle alındığını savunmuştur. Ancak Dünya Ticaret Örgütü, bu vergilerin küresel ticaret kurallarını ihlal ettiğine karar vermiştir. Amerika Birleşik Devletleri, Dünya Ticaret Örgütü'nün çelik ve alüminyum üzerindeki ek ithalat vergilerinin küresel ticaret kurallarını ihlal ettiğine dair kararına rağmen, bu vergiler konusunda herhangi bir geri adım atmamıştır. ABD, bu vergilerin ulusal güvenlik gerekçesiyle uygulandığını savunmaya devam etmiş ve DTÖ'nün kararını göz ardı etmiştir. Bu durum, DTÖ kararlarının etkisizliğini ve ülkelerin çıkarlarına göre kolayca ek vergiler getirebildiğini göstermiştir. Her ne kadar DTÖ'nün kararları bağlayıcı olsa da uygulanabilirlik devletlerin egemenliği, iç hukuk düzenlemeleri ve siyasi iradeye bağlı olduğundan, yaptırım mekanizmasının etkisizliği eleştirilmektedir; buna rağmen DTÖ kararları küresel ticaretin düzenlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Çin'in Dünya Ticaret Örgütü'ne Türkiye'ye karşı yaptığı başvuru, iki ülke arasındaki ticari ilişkilerde büyüyen bir gerilime işaret etmektedir. Türkiye'nin yerli otomotiv sektörünü koruma amaçlı olarak uyguladığı gümrük vergileri, Çin tarafından ayrımcı ve korumacı olarak görülmekte ve DTÖ kurallarına aykırı bulunmaktadır. Ancak Türkiye'nin bu önlemleri, yerel üretim ve cari açığın korunması amacına dayandırılmaktadır. Bu ticari anlaşmazlık, küresel ticarete korumacılık eğilimlerinin arttığı bir dönemde, DTÖ'nün ticari anlaşmazlık çözüm mekanizmasının ne kadar etkili sonuç verdiğini tespit edecektir.

3351 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı incelendiğinde niteliğine yönelik belirsizlik söz konusudur. İlave gümrük vergilerinin niteliğine yönelik üç farklı sav ileri sürülmüştür; ek mali yükümlülük olduğu, gümrük vergisinde oran değişikliği olduğu ve vergi/vergi benzeri mali yükümlülük olduğu savlarıdır. Bu savlardan hareketle niteliğinin belirlenmesi farklı sonuçlara ve problemlere yol açacaktır.

Ek mali yükümlülük olduğu savı incelendiğinde aslında Cumhurbaşkanlığı'na verilen yetki çerçevesinde Anayasa'nın 167/2. maddesi ve buna bağlı olarak çıkarılan 2976 sayılı "Dış Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun" ve 474 sayılı "Gümrük Giriş Tarife Cetveli Hakkında Kanun" buna dayanak olarak gösterilerek ek mali yükümlülük savı ileri sürülmektedir. Bundan dolayı bu savı savunanlar için bir problem gözükmemektedir.

İkinci sav ise 3351 sayılı düzenlemede ifade edilen ilave gümrük vergilerinin “*ayrı olarak tahsil olunur ve genel bütçeye irat kaydedilir*” hükmü gereğince, bunların ayrı bir vergi olmasından dolayı vergi/vergi benzeri mali yükümlülük olarak kabul edilmesi; ancak bu durumun da Anayasa’nın 73. maddesine aykırılık teşkil ettiği ileri sürülmektedir. Ancak, ilave gümrük vergilerinin ayrı tahsil edilmesi, bunların ayrı bir vergi yahut benzeri mali yükümlülük olmasını gerektirmez. Yukarıda da ifade edildiği üzere, eğer Anayasa’nın 167/2. maddesi olmasa idi, o zaman bunun bir benzeri mali yükümlülük olduğu ileri sürülebilirdi. Ancak Anayasa’nın 167/2. maddesinin varlığı ve dış ticaretle ilgili getirdiği özel hüküm dolayısıyla, artık ilave gümrük vergilerini benzeri mali yükümlülük olarak kabul etmek mümkün değildir. Dolayısıyla ilave gümrük vergileri ile ilgili olarak dikkate alınacak hüküm, Anayasa’nın 73/4 maddesi değil, 167/2. maddesidir.

Danıştay ise bu iki savdan farklı olarak ilave gümrük vergilerinin normal gümrük vergisinin oranını değiştiren bir usul olduğunu kabul etmektedir.

Özellikle pandemi döneminde binlerce ürüne getirilen ilave gümrük vergileri incelendiğinde, Cumhurbaşkanı’na verilen takdir yetkisinin geniş marj alanına sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca kullanılan bu takdir yetkisinin pandemi dönemine özel ilave gümrük vergilerine yönelik yapılan çeşitli araştırma raporlarında da ifade edildiği üzere, gerçekleştirilmek istenen amaçla örtüşmediği tespit edilmiştir.

Son olarak ilave gümrük vergilerinin yürürlüğe girmeden önce ürünlerin etki-analiz raporları yapılarak ve dikkate alınarak konulması gerektiği belirtilebilir. Buna yönelik ilk başta konulan/konulacak vergilere yönelik bilim insanlarının/araştırmacıların da olduğu Hazine ve Maliye Bakanlığı’na bağlı etki-analize yönelik birimin kurulması gerekmektedir. Buna yönelik karşılaştırmalı olarak ABD’den Congressional Budget Office (CBO), Birleşik Krallık’dan Institute For Fiscal Studies (IFS)’nin herhangi bir yasa önerisi verildiğinde “*mali ve ekonomik etkilerini*” hesaplamaları ve raporlaştırmaları örnek verilebilir. Böylelikle ekonomik görünüme etkileri üzerine çalışmalar yapılarak verimli ve etkin bir araç haline getirilecektir.

YAZAR BEYANI	
Mali Destek/Teşekkür Beyanı:	Bulunmamaktadır.
Yazarların Katkıları	Eserin tamamı yazarlar tarafından kaleme alınmıştır. Birinci yazar % 50, ikinci yazar % 20, üçüncü yazar %20, dördüncü yazar % 10 oranında katkı sağlamıştır.
Çıkar Çatışması/Ortak Çıkar Beyanı	Yazar tarafından herhangi bir çıkar çatışması veya ortak çıkar beyan edilmemiştir.
Etik Kurul Onayı:	Gerekmemektedir.

KAYNAKÇA

- Bossche Peter Van Den ve Zdouc Werner, The Law and Policy of the World Trade Organization: Text, Cases, and Materials. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.
- Bown, Chad P. "Developing Countries and the WTO Dispute Settlement System" World Bank Economic Review, 18/2 (2004): 131-154.
- Charnovitz, Steve. "Rethinking WTO Sanctions" The American Journal of International Law, 95/4 (2001): 792-831.
- Candan, Turgut, "İlave Gümrük Vergisi, Yasallık İlkesi ve Danıştay Görüşü", içinde: Prof. Dr. Doğan ŞENYÜZ'e Armağan (Hukuk). Ed. Halit Aker, Zeynel T. Kangal, 103-120. Bursa: Ekin yayınevi, 2023.
- Davey, William J. "The WTO Dispute Settlement System: The First Ten Years", Journal of International Economic Law, 8/1 (2005): 17-50.
- Dasgupta Jayant / Das Abhijit / Nedumpara James J., India—Additional Import Duties: Tax Reforms via WTO, Centre for WTO Studies (CWS), Indian Institute of Foreign Trade (IIFT), New Delhi: WTO Dispute Settlement at Twenty, New Delhi, 2016.
- Derdiyok, Türkmen. Dış Ticarete Vergi ve Mali Yükümlükler. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013.
- Düşündere Ayşegül Taşöz ve Koyuncu İlderya Aşşar, "Yeni İlave Gümrük Vergileri Türkiye için Ne İfade Ediyor?" (Erişim Tarihi: 16.05.2025), <https://www.tepav.org.tr/tr/haberler/s/10144>.
- Düşündere Ayşegül Taşöz ve Koyuncu İlderya Aşşar, Türkiye'de Bir Politika Aracı Olarak İlave Gümrük Vergileri: 2020 İncelemesi, (Erişim Tarihi: 10.01.2025), <https://www.tepav.org.tr/en/haberler/s/10243>

- Dünya Gazetesi, Ek gümrük vergisi tartışması büyüyor, (Erişim Tarihi: 16.05.2025), <https://www.dunya.com/ekonomi/ek-gumruk-vergisi-tartismasi-buyuyor-haberi-470247>.
- Gençtürk Yetkin Kaan ve Uzunöner Mevlüt, “İlave Gümrük Vergisi’nin Hukuki Niteliği ve Verginin Yasallığı İlkesi Bağlamında Değerlendirilmesi”, IX. Genç Vergi Hukukçuları Sempozyumu Bildiri Kitabı. Ankara: Atılım Üniversitesi Yayınları, 2020.
- Göker Cenker, “Dış Ticaret İşlemlerine Konulan Ek Mali Yükümlülüklerde Öngörülebilirlik İlkesi Üzerine Bir Deneme”. Ankara Barosu Dergisi, 1 (2013): 115-124.
- Güzeş Metin, “Covid-19 Pandemi Döneminde Vergisel Düzenlemeler Türkiye, Almanya ve Amerika Birleşik Devletleri”. Koronavirüs Döneminde Güncel Hukuki Meseleler Sempozyumu. İstanbul: 2020.
- Harrison Joel, “Whisky in India”, 2011, (Erişim Tarihi: 16.04.2025), <https://www.livemint.com/Companies/ny0g0a6Vo9Xz7DIB2TGcYI/W-hisky-in-India.html>.
- Howse Robert ve Nicolaidis Kalypso, “Legitimacy and Global Governance: Why Constitutionalizing the WTO Is a Step Too Far”, Efficiency, Equity, and Legitimacy: The Multilateral Trading System at the Millennium. Brookings Institution Press, 2001.
- Jackson Joseph H., The World Trading System: Law and Policy of International Economic Relations. Cambridge: MIT Press, 1997.
- Kaneti Selim vd, Vergi Hukuku. İstanbul: Filiz Yayınevi, İstanbul, 2019.
- Karakoç Yusuf, Kamu Maliyesi. Ankara: Yetkin Yayınları, 2023.
- Matsushita Mitsio, Schoenbaum Thomas. J. ve Mavroidis Petros C., The World Trade Organization: Law, Practice, and Policy. Oxford: Oxford University Press, 2015,
- Mavroidis Petros C., The Regulation of International Trade: The WTO Agreements on Trade in Goods. Cambridge: MIT Press, 2016.
- Oktar Ateş, “Vergi Benzeri Mali Yükümlülükler Ek Mali Yükümlülükler ve Bir Totolojik Düzenlemenin Analizi”, Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, 37 (1996-1997): 155-189.
- Pauwelyn Joost, “Enforcement and Countermeasures in the WTO: Rules are Rules—Toward a More Collective Approach.”. The American Journal of International Law, 94/2 (2000): 335-347.
- Şahin Atilla, Menşe Kazanım Kuralları ve Menşe Kümülasyonu. Ankara: Gümrük Müşavirleri Derneği, 2019.

- Şahin Atilla, “İthalatta Ödenen İlave Gümrük Vergisi ve Geri Verme Talebi”, (Erişim Tarihi: 05.04.2025), <https://www.gumruktv.com.tr/kose-yazilari/ithalatta-odenen-ilave-gumruk-vergisi-ve-geri-verme-talebi>.
- “TİM (Türkiye İhracatçılar Meclisi)”, (Erişim Tarihi: 16.01.2025), İthalatta İlave Gümrük Vergisi Uygulanması, <https://tim.org.tr/tr/duyurular-ithalatta-ilave-gumruk-vergisi-uygulanmasi>.
- Ticaret Bakanlığı, <https://uygulama.gtb.gov.tr/Tara> (Erişim Tarihi: 25.02.2025); TİM, (Erişim Tarihi: 25.02.2025), [https://www.tim.org.tr/tr/gtip-arama.-hi:%2025.02.2025\),%20https://www.tim.org.tr/tr/gtip-arama](https://www.tim.org.tr/tr/gtip-arama.-hi:%2025.02.2025),%20https://www.tim.org.tr/tr/gtip-arama).
- Ticaret Bakanlığı, Dahilde İşleme Rejimi Bilgilendirme Broşürü, (Erişim Tarihi: 15.07.2025), <https://ggm.ticaret.gov.tr/data/5dedfe4d13b876e93804ba65/b35a2eb924c6553e3799b501dff928e7.pdf>.
- Ticaret Bakanlığı, Gümrük Rehberi, (Erişim Tarihi: 10.07.2025), <https://gumrukrehberi.gov.tr/sayfa/tercihli-ticaret-anla%C5%9Fmalar%C4%B1>.
- Ticaret Bakanlığı Gümrükler Genel Müdürlüğü, “Yatırım Teşvik Belgesi Kapsamı İlave Gümrük Vergisi - Ek Mali Yükümlülük”, 18723479-240 sayılı yazı, 29.06.2020, (Erişim Tarihi: 15.04.2025), https://www.mergumder.org.tr/_yuklenenDosyalar/_dernekDuyurulari/yatirim_tesvik_belgesi_kapsami_ilave_gumruk_vergisi.pdf.
- TİM, (Erişim Tarihi: 25.11.2024), <https://www.tim.org.tr/tr/gtip-arama>.
- Uyanık Mustafa, Dış Ticaretten Alınan Mali Yükümlülüklerde İdarenin Düzenleyici İşlem Yapma Yetkisi. Ankara: Adalet Yayınevi, 2021.
- Üstün Ümit Süleyman, Türk Vergi Hukukunda İdarenin Takdir Yetkisi. Ankara: Turhan Kitabevi, 2007.
- Vurdu Selahattin Armağan, “ABD ve AB Tarafından Uygulanan Ticaret Politikası Önlemlerinin Türk Çelik Sektörüne Etkileri”. Uluslararası Hukuk ve Sosyal Bilim Araştırmaları Dergisi, 1/3 (2021): 1-18.
- Yerci Cahit, Gümrük Hukuku ve Davaları. Ankara: Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020.

Mahkeme Kararları:

- AYM, E.1984/6, K.1985/1, 11.01.1985, <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 01.01.2025)
- D. 7. D., E. 2017/14, K. 2018/2815, 15.05.2018, <https://kazanci.com.tr>, (Erişim Tarihi: 01.01.2025)
- D.V.D.D.K., E. 2018/1002, K. 2018/946, 05.12.2018, <https://kazanci.com.tr>, (Erişim Tarihi: 01.01.2025)
- D.V.D.D.K., E. 2021/447, K. 2022/1617, 28.12.2022, <https://kazanci.com.tr>, (Erişim Tarihi: 01.01.2025)
- D.V.D.D.K., E. 2021/984, K. 2023/375, 26.04.2023, <https://kazanci.com.tr>, (Erişim Tarihi: 01.01.2025)
- D. 7. D., E. 2017/218, K. 2020/4215, 13.10.2020, <https://www.lexpera.com.tr/>, (Erişim Tarihi: 01.01.2025)
- D. 7. D., E. 2016/12356, K. 2020/4191, 22.10.2020, <https://www.lexpera.com.tr/>, (Erişim Tarihi: 01.01.2025)
- D. 7. D., E. 2017/662, K. 2020/4215, 27.10.2020, <https://www.lexpera.com.tr/>, (Erişim Tarihi: 01.01.2025)
- D. 7. D., E. 2017/701, K. 2020/4216, 27.10.2020, <https://www.lexpera.com.tr/>, (Erişim Tarihi: 01.01.2025)
- D. 7. D., E. 2017/1082, K. 2020/4531, 09.11.2020, <https://www.lexpera.com.tr/>, (Erişim Tarihi: 01.01.2025)
- D. 7. D., E. 2016/13084, K. 2021/1305, 02.03.2021, danistay.gov.tr, (Erişim Tarihi: 01.01.2025)
- D. 7. D., E. 2020/2519, K. 2023/1563, 16.03.2023, <https://kazanci.com.tr>, (Erişim Tarihi: 01.01.2025)
- D. 7. D., E. 2022/428, K. 2023/3157, 20.06.2023, <https://kazanci.com.tr>, (Erişim Tarihi: 01.01.2025)
- D. 7. D., E. 2022/4538, K. 2023/3140, 20.06.2023, <https://kazanci.com.tr>, (Erişim Tarihi: 01.01.2025)
- D. 7. D., E. 2021/470, K. 2023/3960, 18.10.2023, <https://kazanci.com.tr>, (Erişim Tarihi: 01.01.2025)